Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ,
БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

[illegible] майн 1921 оной [illegible] 21-нээ гарана. | № 118 (18441) | 1990 оной майн 23, среда | Сэн 3 мүн.

АРЕНДАТОРНУУДТАЙ УУЛЗАЛГА

СССР-эй Президент, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачев арендна ба кооперативна коллективүүдэй гэшүүдтэй, гэр бүлын болон таряашадай ажахынуудай хүдэлмэрилэгшэдтэй, колхоз, совхозуудай, агропромышленна комбинадуудай нэгэдэлнүүдэй ба бусад эмхидэлнүүдэй мэргэжэлтэдтэй, хүтэлбэрилэгшэдтэй, хэдэн промышленна предприятинуудай түлөөлэгшэдтэй майн 21-дэ Кремль соо уулзаба.

Коопераци болон арендын дүй дүршэл, hургаалнууд болон хараа түсэбүүд тухай экономическа реформо бэелүүлгын, социальна политика наринжуулан hайжаруулгын эрхэ байдалда ажахы эрхилэлгын шэнэ түхэл шэнжэнүүдые саашадань хүгжөөхэ тухай дэлгэрэнгы, үнэн сэхэ, гүнзэгы удхатай хөөрэлдөөн болоо.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүд, ЦК-гай секретарьнар Е. К. Лигачев, А. Н. Яковлев, КПСС-эй ЦК-гай секретарь Е. С. Строев, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо В. В. Никитин, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшонор И. С. Белоусов, П. И. Мостовой, СССР-эй Верховно Соведэй комитедэй түрүүлэгшэ А. Ф. Вепрев, зарим министерствэнүүд болон албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд уулзалгада хабаадаhан байгаа.

М. С. Горбачев суглараагшадай урда үгэ хэлэбэ.

Уулзалга тухай дэлгэрэнгы тоосоон хэблэлдэ толилогдохо.

(ТАСС).

РСФСР-эй Арадай депутадуудай нэгэдэхи съезд

ОРЁО ШУХАЛА, ХОЙШОЛУУЛАГДАШАГҮЙ АСУУДАЛНУУД

[illegible]

бэеэ дааhан байдал хадаа орёо хүшэр байдалhaa гараха шухала алхам болоно гэжэ Кабардино-Балкарай Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ М. Ш. Мамхегов тэмдэглэбэ. [illegible]

[illegible] А. Н. Закопырин мэдүүлбэ.

[illegible]

Правительствын [illegible] РСФСР-эй дотоодын хэрэгүүдэй министрэй нэгэдэхи орлогшо, Карелиин АССР-hээ [illegible] депутат А. В. Аникиев тэмдэглэбэ. [illegible]

[illegible] депутат А. В. Каржавин [illegible]

[illegible] Россие хайшан [illegible]

шэб гэhэн гол асуудал тухай бодомжолхо хэрэгтэй.

Саашадаа Яхадай АССР-эй 16 хойто районуудые түлөөлhэн депутат холын Хойто зүгэй арадуудай ажабайдалай гол шухала асуудалнуудта тогтожо хэлэбэ. Өөhэдыгөө хүтэлбэрилгые эрид хубилгахые, үсөөн тоото арадуудай гүрэн түрэтэй болохые, хойто зүгэй национальна hуурин тосхонуудые hэргээхые, Автономито эмхидэлнүүдэй, национальна округуудай, районуудай статус тухай Хуули баталан абалгые түргэдхэхые тэрэ дурадхаа.

Россин хойто зүгэй нютагуудай үргэн олон асуудалнууд тухай Камчатскэ областиин депутат Г. М. Ойнвид тогтожо хэлэхэдээ, жэшээнь, загаhаар баян хизаар нютагhаа олзоборилогдоhон бүхы продукциие зөөжэ абошадаг, тиихэдээ продукци иишэ асаралгые тэhалдэлдэ оруулдаг түбэй албан зургаануудай зонхилолгые буруушаан шүүмжэлhэн байгаа.

Хальмагай АССР-hээ hунгагдаhан депутат В. Ч. Михайлов национальна эмхидэлнүүдэй зорилгонууд тухай хэлэбэ. Автономито республика дотор олон тоото шухала асуудалнууд табигдажа байна. Хүн зоной hуудал байдалай талаар, hургуулида ороодүй хүүгэдэй эмхи зургаануудаар, гэр байраар, коммунальна аша туhаар, хатуу хушалтатай харгы замуудаар хангаха талаар республика hүүлшын hууринуудай нэгые эзэлнэ, элүүрые хамгаалга ехэ гээгдэлдэ ороно.

Съездын хүдэлмэриин дүнгүүд ганса Россида бэшэ, харин Союзай ажабайдалай бүхы талые шэнэдхэлгын хэрэгтэ шухала удха шанартай байха юм гэжэ Калининградска областьhоо дэбжүүлэгдэhэн депутат Ю. Н. Семенов хэлэбэ. Тэрэнэй байгаалиин баялигуудые хайра гамгүйгөөр хэрэглэлгэ, мүнгэн hангай ба материальна, нөөсэнүүдые хангалтагүйгөөр хубаарилга зайсуулагдаха ёhотой. Энэ хадаа Россин нэрэ хүндые бууруулhан ябадал болоно.

Мүнөө үеын хүдөө нютагай зорилгонууд тухай Калужска областьhоо ерэhэн депутат Ю. П. Храмченков хэлэхэдээ, тэрэнэй социально-ажаhуудалай ба материальна үндэhэ hуурииe бэхижүүлгэдэ онсо анхаралаа хандуулба. Хара бэшэ хүрьhэтэ зоной нютагай олохон hуурин тосхонууд түхэл шарайгаа алдаа, мүнөө тэдэ ерээдүйн хараа түсэбүүдгүй байhаар. Совет засагай 70 жэлэй хугасаа соо бусад ажалшадтай адли эрхэнүүдые, hуудал байдалые таряашадта байгуулжа шадаагүй байhамнай гайхалтай гэжэ депутат хэлэбэ. Тэрэнэй hанамжын ёhoop, нютагай промышленностиин предприятинуудые нютагай Соведүүдтэ дамжуулан үгэhэнэй, томо ехэ предприятинуудые бэрилгые болюулhанай ашаар хүдөө нютагуудта туhаламжа үзүүлжэ болоно.

Кировскэ областиин колхозой түрүүлэгшэ В. П. Лоптев үгэ хэлэхэдээ, ажахы эрхилэлгын хамтын түхэл шэнжэнүүдые хамгаалгада гол анхаралаа хандуулhан байгаа. Колхоз, совхозуудые бэхижүүлhэнэй ашаар хүдөө нютагта олон түхэл hалбаритай ажахые байгуулжа болоно гэжэ тэрэ мэдүүлээ. hандаргадаhан юумэн дээрэ хүдөөгэй экономико hэргээжэ болохогүй. Мүнөөнэй колхоз, совхозуудай үндэhэ hуури дээрэ агрофирмэнүүдые, агрокомбинадуудые байгуулха гээшэ хүдөө ажахын ерээдүй мүн гэжэ депутат тоолоно. Колхозникуудай болон совхозуудай хүдэлмэришэдэй хубиин ажахынуудые хамжуулhанай үндэhөөр, шэнээр байгуулагдаhан фермерэй ажахынуудтай, мүн эдэ хэрэглэмжын холбоонууд болон промышленна предприятинуудтай хамта эдэ бүгэдэ хүдэлхэ ёhотой. Хүдөө ажахыда энэ түхэл шэнжын хүгжөөгдэхын тула юун хэрэгтэйб? Энэ асуудалда үгэ хэлэгшэ иигэжэ харюусаба: Урьhаламжануудай талаар колхоз, совхозуудhaa бүхы үри шэриинь hалгааха, тэдэнэртэ ажахын бэеэ даа-hан байдал олгохо, хүдөө ажахын продукци гүрэндэ худалдалгын сэнгүүдые дээшэлүүлхэ, хүдөөгэй районуудай социальна байдалай асуудалнуудые шиидхэхэ хэрэгтэй.

Россин парламент дотор тон үсөөнхинь болоhон общественэй үйлэдбэрилгын гол хүсэнүүдэй аша туhые хамгаалха зорилготойгоор байгуулагдаhан депутадай бүлэгые хүдэлмэришэн-таряашанай холбоон гэжэ нэрлэжэ болоно. Тэрэнэй даалгабаряар Ф. П. Лукашов үгэ хэлэбэ. Республикын үйлэдбэрилгын гол хүсэнүүдэй, тэдэнэй гол хүсэн болохо хүдэлмэришэн ангиин ямар байдалтай байhан ушарта элидхэл соо мүртэй шэнжэлэл хэгдээгүй гэжэ тэрэ Россин правительствын элидхэлые шүүмжэлээ. Депутадай hанамжын ёhoop, үйлэдбэрилэгшын байдалые үндэhөөрнь хубилгангүй, Россин экономическа байдалые тогтууритай болгожо шадахагүй байнабди, ушар иимэhээ тэрэнэй дулдыданги бэшэ бодото байдалые хангажа шадахагүйбди. Физическэ болон оюун ухаан бодолой хүсэлэл, сролдолгонуудые гаргаhанай үндэhөөр, салин хүлhэ, ажалай бүтээсэ зохилдуулан табиха зорилгые шиидхэхэ хэрэгтэй.

Хэрбээ мүнөө республика дотор тохёолдожо байhан байдалые hайжаруулаагүй haa, Россие hайнаар хүгжөөжэ шадахагүй байнабди гэжэ Кузбассhaa ерэhэн депутат А. М. Тулеев мэдүүлбэ. Энэ районой шахтернуудтай хэhэн хэлсээнэйнгээ зарим хубиие правительство дүүргээгүй. Энэнь эндэхи байдалые бүри аюултай, түгшүүритэй болгоходоо магадгүй. Тэрэнэй хэлэhэнэй ёhoop, шахтанууд, уурхайнууд, предприятинууд бэеэ дааhан байдалтай, аша үрэ ехэтэй ажахын тоосоотой боложо шадаагүй.

Оюун ухаан бодолые хүгжөөхэ талаар мүнгэ зөөриеэ арьбалдаг общество ходоодоо түрүү зэргэдэ дабшажа шадахагүй байна гэжэ Коми АССР-эй түлөөлэгшэ Г. В. Расохин хэлэбэ. Ушарынь юуб гэхэдэ, арадай эрдэм hуралсалда урданайхидал адли үлэhэн дутаhан мүнгэ гаргашалдаг байна гэжэ тэрэ хэлээ.

РСФСР-эй эгээл залуу арадай депутат М. Р. Заргишиев иимэ ябадалые эрид буруушаан шүүмжэлхэдээ, эрдэм hуралсалай ба студентнэрэй ажабайдалай асуудалнуудта гол анхаралаа хандуулба. Мүнөөдэрэй студентнэр оронойнгоо ерээдүйе тодорхойлхо ёhотой гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлхэдээ, мүнөө дээрээ арадай эрдэм hуралсалда мүнгэ hомололгын гол ёhoн удаан болзорой политика болгогдоhонhoонь хойшо бодото дээрээ бэелүүлэгдэнгүй, харин үгэ хүүр зандаа үлэнхэй.

...Үглөөнэй заседани дүүрэбэ. А. Д. Сахаровай түрэhэн үдэртэ зорюулжа, завhарлалгын үедэ ехэ бүлэг депутадууд тэрэнэй хүүртэ ошожо, баглаа сэсэгүүдые табиhан байгаа.

Үдэhөө хойшо элидхэлые зүбшэн хэлсэлгэ үргэлжэлүүлэгдээ. В. П. Шорин үгэ хэлэхэдээ, арадай эрдэм hуралсалай асуудалнуудта дэлгэрэнгыгээр тогтожо хэлэбэ. Үнгэрhэн үе соо республикын правительствын бэелүүлhэн ажал ябуулгые шүүмжэлхэдээ, депутат бүхы нютагуудай байдалые зүбөөр сэгнэжэ, хүшэр хүндэ байдалhaa Россие гаргаха комплексно программа зохёохые дурадхаа. Россин 508 дээдэ hургуули 26 элдэб албан зургаануудта хабаатай, тэдэнэй материально-техническэ үндэhэ hуури ахир тулюур юм гэжэ Куйбышевай авиационно институдай ректор тэмдэглэбэ. Оюун ухаан бодолой ажалай нэрэ хүндые дээшэлүүлхэ, мүнгэн hангай ба социальна асуудалнуудые шиидхэхэ, академическэ ба дээдэ hургуулинуудай эрдэм ухаанай хүсые нэгэдүүлхэ хэрэгтэй. Республикын оборонно предприятинуудые хубилгажа, ондоо шэглэлтэй болголгын арга боломжонууд россинхидай аша туhада хэрэглэгдэхэ ёhотой гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ.

Эрхэ сүлөөтэй, баян дэлгэр олон үндэhэ яhатанhaa бүридэhэн Росси энэ хадаа тус съездэ хабаадагшадые нэгэдүүлhэн гол бодол болоно гэжэ депутат О. В. Басилашвили хэлэбэ. Гэбэшье мүнөө дээрээ манайда иимэ гүрэнэй үгы байhые тоосоото элидхэл шагнахадаа ойлгобоб гэжэ Ленинградай актер хэлэбэ. Россин мүнөө хүсэндөө байhан Конституци тон хуушараа, тэрэ эрхэнүүдые, сүлөөнүүдые лаб хангажа шаданагүй. Эгээл тиимэhээ дулдыданги бэшэ байдалтай Россин Федерациин Конституциие зохёохо комисси эмхидхэн байгуулхые үгэ хэлэгшэ уряалба. Хэрбээ энэ документ соо хүнэй эрхэнүүдэй бүгэдэ ниитын декларациин дүримүүдэй hуурияа олоогүй гээшэ haaнь, тэрэ зорилгоёо бэелүүлжэ шадахагүй байна.

Соёл болбосоролые хүгжөөлгэдэ, арад зоной сэдьхэл бодолые энэрхы hайхан болголгодо хабаатай асуудалнуудта депутат дэлгэрэнгыгээр тогтожо хэлэбэ.

Депутадууд Ю. А. Дмитриев — ородой агуу ехэ Волго мүрэнэй хуби заяан тухай, М. А. Бочаров — байгаалиин нөөсэ баялигуудые гамтайгаар хэрэглэхэ, эзэн буса ябадалые усадхаха, аграрна секторые хүгжөөхэ тухай, Ю. Г. Гехт — ажахын хуулиие наринжуулан hайжаруулха тухай, Н. П. Макаркин экономическа харилсаае hайжаруулха, Россин экономическа бэеэ дааhан байдалые бэхижүүлхэ тухай В. А. Кирпичников — Соведүүдэй үүргэ дээшэлүүлхэ, гэр байра, арадай эрдэм hуралсал элүүрые хамгаалга тухай, Г. А. Березников — Хара хүрьhэтэ нютагуудай социальна байдалые хүгжөөхэ тухай, В. П. Герасимов — гүримшүүлэн шиидхэгдэhэн сүлөөтэ дэлгүүрэй харилсаануудта республикын экономико оруулха гол хараа бодолые зохёохо тухай В. И. Оноприев — Россин хүдөөгэй ажалшадай hуудал байдалые hайжаруулха тухай, Д. И. Красов — эдеэ хоолой асуудал тухай, И. И. Смирнов оборонодо мүнгэ hомололгые хороохо тухай асуудалнуудта гол анхаралаа хандуулhан байгаа.

Түрүүлэгшээр hууhан В. И. Казаков Башкирай АССР-hээ ерэhэн депутат Г. А. Идельбаевада үгэ үгэбэ. Гэнэ усалда дайрагдаhан нютагуудай байдал тухай тэрэ мэдээсээд, эдэ бүгэдые усадхан зайсуулха хэрэгтэ дары туhаламжа үзүүлхыень уряалба.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. И. Рыжков, гүрэнэй ба политическэ хүтэлбэриин гэшүүд съездын хүдэлмэридэ хабаадаhан байгаа.

Заседаниин дүүрэhэнэй hүүлээр съездэ хабаадагшад Улаан талмайда гараба. Тэдэнэр В. И. Ленинэй Мавзолейдэ хүрэжэ венок табяа. Улаан лентэ дээрэнь иигэжэ бэшэгдэнхэй: «В. И. Ленинда — РСФСР-эй Арадай депутадуудай нэгэдэхи съездhээ».

Съезд дээрэhээ тоосоонуудые хэжэ байдаг журналистнуудта зорюулжа, А. В. Власов пресс-конференци үнгэргэбэ.

Съезд хүдэлмэреэ майн 22-то үргэлжэлүүлээ.

(ТАСС).

СССР-эй Верховно Соведэй гурбадахи сесси

ДАХИН НАЛОГ ТУХАЙ

СССР-эй Верховно Соведэй гурбадахи сесси графигhaa долоон хоногоор гээгдээ гэжэ майн 21-дэ палатануудай хамтын заседаниие нээхэ зуураа, СССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ А. И. Лукьянов тэмдэглэбэ.

Түрүүлэн үгэ хэлэhэн СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Л. И. Абалкинай hанамжаар, хэрбээ тус сесси дээрэ депутадуудай үзэмжэдэ табигдаhан «Гүрэнэй, арендна, кооперативна, ниитын ба бусад предприятинуудhaa, нэгэдэлнүүд болон эмхи зургаануудhaa налогуудые абаха тухай» Хуулиие баталан абаагүй haa, ороной ерэхэ жэлэй түсэб болон бюджедые зохёолго hаатаха болоно.

Депутадууд тус хуулиин проектдэ түрүүшынхиеэ хандана бэшэ. Тэрэнэй авторнуудай сэгнэлтын ёhoop, иимэ хуули зөөриин элдэб түхэл янзануудые хүгжөөхэ, экономикын финансова бата үндэhэ hуури байгуулха адли тэгшэ арга боломжонуудые олгохо ёhотой.

Ашаг олзын налогой түлбэриин саада захын хэмжээн гол асуудал болоно. Олохон оронуудта партинуудай хоорондохи тэмсэлдэ тус асуудалай гол асуудалнуудай тоодо ородог байhаниинь дэмы бэшэ. Ажалай эдэбхи үүсхэлые урмашуулгын ба социальна программануудые хүгжөөлгын хоорондохи бодомжотой тэнсүүри тухай хэлэгдэнэ. Манай парламентын мүнөөнэй сесси дээрэшье энэ талаар арсалдаанууд нэгэтэ бэшэ гараhан байха. Зарим депутадуудай hанамжаар, налогой хэмжээе 55 процентээр тодорхойлhон хуулиин иимэ проект экономикые хохидуулха болоно. Гүрэнэй өөр дээрээ даажа абаhан гаргашануудай хэмжээгээр союзна бюджедтэ оруулагдаха 30 процентын түлбэри тодорхойлогдоно гээшэ гэжэ Л. И. Абалкин тайлбарилхые оролдобо. Бусад бүхы түлбэринүүд, тэрэ тоодо нютагай бюджедүүдтэ оруулагдаха түлбэринүүд 25 процентhээ үлүү байха ёhoгүй.

Түсэбhөө гадуур абтаhан ашаг олзын түлөө түсхай налог правительствын дурадхалаар, дууhан абтаха ёhотой. Ехэ үнэ сэнгүүдые тогтоожо, ашаг үрын хэмжээе 30 процентhээ үлүү болгодог предприятинуудта энэнь хабаатай. Промышленностиин зарим hалбаринуудта, тобшолон хэлэбэл, эдеэ хоолой промышленностьда энэнь хабаатай бэшэ.

Гэбэшье продукциин үнэ сэнгүүдые дээшэлүүлэнгүй, үйлэдбэриин ашаг үрые ехэ болгодог предприятинуудай аша туhые хамгаалха хэрэгтэй гэжэ парламентын түсэблэлгын ба бюджетно-финансова комиссиин түрүүлэгшэ В. Г. Кучеренко хэлэhэн байна. Хуулиин проектые хүсэлдүүлэн бэлдэхэдээ, депутадуудай хэлэhэн зарим ажаглалтануудые хараада абаха ёhотой.

Оптово үнэ сэнгүүдэй бүридэлые хубилгангүй, экономикые гүримшүүлэн hайжаруулха талаар бусад хэмжээнүүдые абангүй, налог тохохо асуудалнуудые мүртэйгөөр хаража үзэхын аргагүй гэжэ зарим депутадууд тэмдэглэбэ. Ойрын үдэрнүүдтэ правительствын элидхэл хэhэнэй hүүлдэ тус хуулиие дахин хаража үзэхые тэдэнэр дурадхаа. СССР-эй Верховно Соведэй бүхы комитедүүд болон комиссинуудай түлөөлэгшэдhөө тус документ дээрэ хүдэлхэ зүбшэлэлгын комисси байгуулха шиидхэбэри абтаба.

Тус асуудалые зүбшэн хэлсэхэ үедэнь ондоошье асуудалнууд гараба. Тобшолон хэлэбэл, Россин радио дамжуулгын ба телевидениин талаар комитет байгуулха тухай шиидхэбэри абалгые хурдадхаха шухала гэжэ хэлэгдээ. Союзна республиканаудта хаа хаанагүй съезднүүд, Верховно Соведүүдэй заседанинууд болодог байхада Россиhaa бэшэ тээ нэгэндэньшье СССР-эй Президент, Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ байгаагүй гэhэн hанамжа хэлэгдээ. Хуули ёhoтo гүрэнэй арадууд энэшье талаар адли эрхэтэй байха зэргэтэй.

Удаань депутадууд СССР-эй Президентдэ хабаатай документнүүдые зүбшэн хэлсэлгэдэ дахин бусаба. «СССР-эй Президентые хангаха, хамгаалха тухай» СССР-эй Верховно Соведэй тогтоолой проектые түсэблэлгын ба бюджетно-финансова, ажалай, сэнгүүдэй болон социальна политикын асуудалнуудаар комиссинуудай уласхоорондын хэрэгүүдэй, мүн оборонын ба гүрэнэй аюулгүй байдалай асуудалнуудаар комитедүүдэй элдэб шэглэлэй мэргэжэлтэд зохёон бэлдэhэн байха юм.

СССР-эй Конституцяар тогтоогдоhон гүрэнэй толгойлогшын этигэмжэ түлөөлэлгэнүүдые ашаг үрэтэйгөөр тодорхойлхо зорилгоор тэрэниие гүрэнэй зүгhөө хангалга тодорхойлогдоо. Тобшолон хэлэбэл, салин хүлhэнэйнь хэмжээн налог тохолготойгоор hара соо 4 мянган түхэриг болохо, Москва шадар ба Крымдэ резиденци, Москвада албан тушаалай квартира, түсгаар түхеэрэгдэhэн самоледууд болон вертоледууд, түсхай хэрэглэмжын автомобильна транспорт тэрээндэ үгтэхэ. Тэрэниие хамгаалга СССР-эй Гүрэнэй аюулгүйе сахиха комитедтэ даалгагдаха. Тус тогтоолой ёhoop, 1991 онhoo эхилжэ, СССР-эй гүрэнэй бюджедтэ Президентын ажал ябуулгада мүнгэ hомололгодо хабаатай түсхай статья оруулхые Министрнүүдэй Совет хараалха байна.

«СССР-эй Президентын нэрэ хүндые хамгаалха тухай» Хуулиие, мүн тэрэниие хэрэглэхэ ба хүсэндэнь оруулха гурим тухай тогтоолые зүбшэн хэлсэхэ үедэ «доромжололго», «хардалга» ба «шүүмжэлэл» гэhэн ойлгосонуудые элеэр илгаха шухала гэжэ депутадууд тоолобо.

Ямаршье нарин hайн хуули дүүргэгдэдэг байхадаал, hайн гэжэ мэдээжэ. Гүрэнэй налогой инспекцинүүд налог тохолгын шэнэ гүримые бэелүүлгые хангаха уялгатай. Тэдэнэй эрхэнүүд, уялганууд ба харюусалга тухай хуули үдэшын заседани дээрэ баталан абтаа.

Эдэ бүхы документнүүд мүнөөдэр хоёрдохиёо хаража үзэгдэбэ. Түсэблэлгын ба бюджетно-финансова комиссида шалгажа үзэгдэhэн СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй проект ехэ удаанаар зүбшэн хэлсэгдээгүй. Энэнь тэрэнэй hайнаар бэлдэгдэhэн тухай гэршэлнэ. Бултанай hанамжын ёhoop, тус хуулиие баталан абалга орон соохи финансова ба бюджетнэ журам бэхижүүлхэ, налогууд тухай хуулиин удха шанарые дээшэлүүлхэ байна. Хиналтын шангаар бэелүүлэгдэдэг болоходо, жэлдэ бюджедтэ 2 миллиард хүрэтэр түхэриг нэмэжэ оруулха арга олгохо гэжэ шэнжэлэгшэдэй сэгнэлтэнүүд гэршэлнэ. Тиимэhээ иимэ инспекцинүүдые байгуулгада хэрэгтэй гаргашануудые хэжэ болохо.

Налогой албанай бүридэлдэ 65 мянган хүн орохо ёhотой. Теэд эдэ тоонуудhaa айhанай хэрэггүй. Юуб гэбэл, тэдэнэй 40 мянганиинь мүнөө хүдэлжэ байгаа финансова зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд болоно. Манай орон соохи ерээдүйн албанай айхабтар ехэ хэмжээе хараада абажа, тэдэниие мэдээсэлэй-тоолон тодорхойлхо техникээр хангаха шухала гэжэ правительствын анхарал хандуулагдаа.

Тус хуулиие хүсэндэнь оруулха гурим тухай тогтоол баталагдан абтаба.

(ТАСС).

АЖАЛАЙНЬ БҮТЭЭСЭ ЕХЭ

Хориин районой Анаагай, «Георгиевский» совхозуудта хабарай тариалгын хүдэлмэри хараалагдаhан хаhадаа эмхитэйгээр ябуулагдажа байна.

Эдэ ажахынуудай эртын орооhото ургамалнуудые майн арбан табан болотор таряа.

«Георгиевский» совхозой Александр Коломейцевэй хүтэлбэрилдэг звеногой гэшүүдтэ 300 гектар тарялан даалгагданхай. Найман хүнhөө бүридэhэн энэ коллектив хоёрдохи жэлээ арендна подрядай гүримээр ажалаа эмхидхэнхэй ябуулна.

Нёдондо звеногой гэшүүд гектар бүриhөө 15 гаран центнер ургаса хуряажа абаа юм. Хабартаа 700 гектарта эртын ороohото ургамалнуудые таряа. Энэ харюусалгата хүдэлмэриень «ДТ-75» тракторнуудай механизаторнууд Геннадий Афанасьев, Николай Беликов, Александр Ефремов гэгшэд даажа абаад үнгэргөө.

Тиихэдэ трактористнууд Юрий Рекунов, Сергей Николаев, Александр Катин гэгшэд таригдаха газар хахалhан, тарилга хэhэн, минеральна үтэгжүүлгэ оруулhан, борнойлhон байха юм. Мүнөө механизаторнууд сэбэр паар хахална.

Анаагай совхозой Буломай, Хүтэл-Нуурай, Анаа-Үртөөгэй отделенинүүдэй тракторно-таряан ажалай бригаданууд эртынгээ ороohото ургамалнуудые тарижа дүүргээд, сэбэр паарай газар хахална.

Обёосой таригдаха полиин хүрьhэ жэгдэлээд, хүрьhэндэнь минеральна үтэгжүүлгэ оруулаа. Эндэ майн 25-haa обёос болон тэжээлэй ургамалнууд таригдажа эхилхэ юм.

Г. БАДМАЕВ.

Газетын штатнабэшэ фотокорреспондент Анатолий Цыденовэй буулгаhан фото-зураг дээрэ «Георгиевский» совхозой механизатор Сергей Николаев, (зүүн гарhaa) Александр Катин, Юрий Рекунов, Анаагай совхозой тракторист Доржо Аюров ажал дээрээ.

ҮДЭР БҮХЭНӨӨ ҮНДЭР УРГАСАДА

ТЭМСЭЛ ҮРГЭДЭНЭ

Нютагайнгаа байгаалиин эрхэ байдалые hайн мэдэхэ болоhон таряашаднай ороohото ургамалнуудаа тариха хаhаяа эмхитэйгээр үнгэргэжэ байна. Жэшээлбэл, ороohото ургамалнуудаа 7—8 үдэр соо тарихаар хараалhан Нюкска отделениин таряашад богони болзорто 120 гектарта горох, 250 гектарта шэниисэ тарижа дүүргээ.

Ажахын дүршэлтэй механизаторнууд Василий Ипатов, Алексей Ананин гэгшэд энэ удаа шалгараа. Эдэнэй ударидадаг агрегадууд үдэртөө халаан соо 24 гектарта тарилга хэхэ нормоёо 30 гектарта хүргэдэг байгаа юм.

Дурсагдагша отделенидэ ороoho таряанhaa гадна хартаабха таригдана. Байгша ондо механизаторнууд 50 гектарта хартаабха hуулгаха юм.

Эдэ үдэрнүүдтэ таряашад ешмэн, обёос, ороohото ургамалай холисо тарина.

Н. ШОЛЕН,
Кабанскын районой Байгалай ОПХ-гай директор.

СОНОСХОЛ

Майн 24-дэ Политическэ гэгээрэлэй байшангай Ехэ зал соо буряад лекториин ээлжээтэ хэшээл болохонь гэжэ газетын редакци, «Знание» бүлгэмэй республиканска эмхиин правлени мэдээсэнэ.

Лекциин темэ: «БУРЯАД АРАД ЗОНОЙ ЁhO ЗАНШАЛНУУД».

Лектор — ОЧИРОВА Галина Номогоновна, Буряадай Ниитын эрдэмэй институдай эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ.

Лекци 18.00 часта эхилхэ.

КПСС-эй ЦК-гай Платформын болон партиин Уставай проектнүүдые зүбшэн хэлсэнэбди

БАТА НЭГЭДЭЛ ХЭРЭГТЭЙ

Мүнөө сагта политическэ хүдэлмэри хүтэлбэрилэн ябуулха бүри хүшэр хүндэ, орёо болоо ха гээд hанагшаб. Манай партии бидэ бүгэдэнэй нюдэн дээрэ гэхээр шахуу нэрэ хүндэеэ унагаажа байна гээд хэлэхэ эрхэтэй хаб. Оорөө эдэ жэлнүүдтэ партиин гэшүүндэ абтаhан хүмби. Хонишоноор совхоздоо ажаллааб. Партиин хэлэhэн үгэдэ этигэлээ алдаа бэшэб, алдахашьегүйб. Зүгөөр найдамтаагаар хэлэгдэhэн олон тоото үгэнүүд, баталагдан абтаhан документнүүд, минии hанахада, юундэшьеб даа дүүргэгдэнгүй үлэнэ.

Хубилган шэнэдхэлгын эхиндэ найдуулагдаhан олон юумэн табан жэлэй хугасаа соо дүүргэгдэнэгүй, дүүргэгдэхэшьегүй ха. hүүлэй үедэ, илангаа, хубилган шэнэдхэлгын сонос хогдоhоной hүүлээр Советүүдэй үүргые дээшэлүүлхэ тухай асуудалнуудта онсо анхарал хандуулагдадаг болонхой. Манай Хориин район дотор партийна болон совет зургаануудай уялганууд мүнөө болотор хубаарилагдаагүй гэжэ хэлэхэдэм алдуу болохогүй. Эдэ бүгэдэhөө уламжалан, худалдаа наймаанай, медицинын, соёлой ажал ябуулгада, ажахынуудай фермэнүүдэй хүдэлмэридэ дайралдаhан дутуу дундануудай түлөө юундэ ганса парти харюусаха болоо юм? Хаана гээшэб хүтэлбэрилхы аппарадуудаа үргэдхэhэн, салин түлөөhэ ехэтэй болоhон Советүүдэймнай хүдэлмэрилэгшэд? Али хуушанайхяараа партийна хүдэлмэрилэгшэдэй ама хараад, заабариень шагнаад hууна гү?

Партиин Платформын проект соо холын хараатай асуудалнуудтай хамта ороноймнай мүнөө үеын байдалтай холбоотой хойшолуулашагүй зорилгонууд табигданхай. Тэдэниие түргэн, богони сагай туршада шиидхэжэ шадаа hаа, коммунистнуудай, партиингаа нэрэ хүндые бодхоожо, зоной этигэл найдабариие hэргээхэ байгаабди.

Манай совхозой партийна организациин гэшүүд партиин ЦК-гай Платформын болон КПСС-эй Уставай проектнүүдтэй, КПСС-эй ЦК-гай нэгэн бэшэгтэй hайнаар танилсаhаб, hанамжа, дурадхалнуудаараа хубаалдахаа. Радио шагнахадаа, телевизор харахадаа, түбэй болон республикын газетэнүүдые уншахадаа, эдэ документнүүдтэй үндэhэн бэшэгдэhэн юумэнүүдээр hонирхожо байнаб. Тэдэнэй соо зүйтэй бодол гээ партиин газаа тээ табиhан партиин гэшүүдтэй юу хэлтэйб?

Мүнөө үедэ манай совет арадай социалис шэглэлые бүрушаахан, хараа бодолоороо ба ажал ябуулгаараа өөhэдын партиин гэшүүд байна. Энэ асуудал тодорхойлхоор саг тулажа ерээ гээшэ. Тиимэ хүнүүд манай партиин зэргэдэ үлэхэ ёhогүй. Тэдэнэр партиhаа гараха ёhотой. Үгышье hаань, тэдэнние гаргаха хэрэгтэй.

Партиимнай ээлжээтэ XXVIII съезд болотор хоёр hараhаа үлүүтэй саг үлэбэ гээшэ. Партиин ЦК-гай түүхын удхатай документнүүдтэй танилсаад байхадаа, би өөрөө хүдөө ажахы дээрэ хүдэлжэ ябаhан хадаа Эдеэ хоолой программа бэелүүлхэ гээшэ тон шухала гэхэ байнаб. Бидэнэй хүдэлмэридөө хандасаhаа, ажал хэрэгүүдээ эрхилжэ ябуулгаhаа эсэсэймнай дүнгүүд дулдыдаха гээшэ. Тиимэhээ олон шашаг үгэ хэлэжэ байнгүй, бодото хэрэгүүдээрээ өөрыгөө харуулха зэргэтэйбди.

КПСС-эй ЦК-гай бэшэг соо хэлэгдэhэн зүйлнүүдые ехээр hайшаан дэмжэнэб. Тиихэтээ хамта энэ бэшэг үшөөл хожомдожо гараа ха гэхэ байнаб. Тэрэнэй үни бии болоhон, бидэндэ хүрэжэ ерэhэн байгаа hаа, орон доторнай национальна асуудалнуудаар иимэ шахардуу байдал үгышье байхадаа болохо бэлэй. Партимнай hандарха, бутархагүй байжа болоо. Мүнөө иимэ хүндэ хүшэр үедэ коммунистнуудай бата бэхи нэгэдэл аргагүй хэрэгтэй болоод байна.

А. ДОРЖИЕВ,
Анаагай совхозой хонишон.
Хориин район.

ХАРЮУТАЙ БАЙХА

Газетэнүүдые уншахада, телевизор харахада, парти тухай аргагүй олон hанамжа хэлэгдэжэ байна. Минии hанахада, олон ушарта партиие доторhоонь hалгаха hэдэлгэ хэгдэжэ байна хаш. Элдэб олон парти бии болоо гэлсэнэ. Эдэнэй хэрэгтэй юумэнь үгыл. Орон соогоо мэдээжэ хүнүүдэй ондоо хараа бодол баримталдаг болоhониинь ехэл харамтай. Энэмнай жэшээ боложо үгэнэ ха юм. Хубилган шэнэдхэлгын, демократиин, юумэ нюусагүйгөөр мэдээсэлгын байдалые шадамараар хэрэглэжэ, партиие үгы хэхэ hэдэлгэ хэгдэнэ.

Манай Коммунис партида ехэнхинь зүб бодолтой, коммунис үзэл бодолтой зон байна гэжэ этигэнэб. Тиимэhээ экстремистнүүдэй hэдэлгэдэ шанга сохилто үгэхэ байха. Тиимэhээ би КПСС-эй ЦК-гай бэшэг гүйсэд дэмжэнэб. Үнэхөөрөөшье, энэ гээгдэжэ гараа. Минии hанахада, партиин нэгэдэлые сахидаггүй, партиин журам мэдэрдэггүй коммунистнуудhаа шангаар асуухаар саг ерээ.

Би 1940 онhоо партиин гэшүүмби. Энэ жэлдэ партиин зэргэдэ жагсаhаар 50 жэл болохом. Гуша гаран жэлдэ партиин райкомдо хүдэлөөб. Тиимэhээ эдэ жэлнүүдтэ партида болоhон үйлэ хэрэгүүдтэй нягта холбоотой гээшэб. Юрэдөө, муугаар хүдэлөөб гэжэ хэлэхэгүйб. Партиин шиидхэбэринүүдые бүхы коммунистнуудтай адли бэелүүлхые оролдожо ябааб. Мүнөө болоод байхада, партиие буруушаан, элдэбээр хэлэхэ ябадалые огто буруушаанаб. Парти гэмтэй бэшэ, харин тэрэниие толгойлжо байhан зон зэмэтэй.

Би КПСС-эй Платформын, партиин Уставай проектнүүдые ехэ анхаралтайгаар уншааб. Хэлэхэ юумэн олон. Энээн тухай газетэнүүдтэ бэшэгдэнэ. Уставай проектын партийна эхин организаци тухай статьяда нэмэлтэ хэхые дурадханаб. Гэшүүдэй түлбэриин зарим хубиие эхин организацинууд өөhэдөө хэрэглэхэ эрхэтэй гэжэ тон зүб. Урдань иимэ юумэн үгы, элдэб аргаар мүнгэ олодог байгаа. Тиихэдэ бага пенситэй партиин гэшүүдые партийна түлбэриhөө сүлөөлхые дурадханаб. 20—30 мүнгэ суглуулжа, мүнөө үедэ юумэнэй урда орохоёо болигдсо. Партийна эхин организацинууд партиин ветерануудта туhаламжа үзүүлхэ ёhотой.

Үшөө нэгэ хэлэхэ юумэн гэхэдэ, гол шухала асуудалнуудаар бүгэдэ арадай зүбшэн хэлсэлгэ хэгдэдэг болобо гээшэ. Энэ зүб. Олон hанамжа, дурадхалнууд ороно. «Буряад үнэн» газетэдэмнайшье олон дурадхалнууд ороо. Теэд эдэмнай харюугүй байна. Гол түлэб тэды дурадхал ороо гээд лэ дүүрэшэнэ. Ямар дурадхалнууд юм, тэдэ яажа, хаана харагдааб, ямар шиидхэбэри абтааб, мэдэхэ юумэн байхагүй.

Эдэ бүгэдые ЦК-да анхардаг юм гү, али үгы гү? Минии hанахада, КПСС-эй ЦК иимэ дурадхалнуудые темэ темээрнь нэгэдүүлжэ, тэдэнээр ямар шиидхэбэринүүдэй абтаха байhыень мэдээсэдэг байха байгаа. Партида хандаhан асуудал хэзээдэшье харюутай байха ёhотой. Энэ хадаа партиин нэрэ хүндые гансата үргэхэ hэн.

Р. ЦЫМПИЛОВ,
партиин, дайнай, ажалай ветеран.
Хэжэнгэ.

Эдеэ хоолой программа — бүгэдэ арадай хэрэг

АЖАЛАЙ ЭМХИДХЭЛЫЕ ГУРИМШУУЛАН НАРИЖУУЛХА

«КПСС-эй мүнөө үе сагай аграрна политика тухай» асуудалаар үнгэргэгдэhэн мартын Пленум онсо үүргэтэй, удхатай гэхэ байнаб. Энээнhээ урагша хүдөө ажахые хүгжөөхэ, үйлэдбэриин харилсаануудые нарижуулан hайжаруулха, ажалай эмхидхэлэй шэнэ онол аргануудые үргэнөөр нэбтэрүүлхэ талаар партиин ЦК-гай Пленумүүд дээрэ тодорхой шиидхэбэринүүдэй хэды абтаhаншье hаань, эдэ бүгэдые хэрэг дээрэнь гүйсэд батадхан бэелүүлхэ хубилган шэнэдхэлгын үе сагта оронойнгоо хүдөө ажахын hалбаринуудай саашадаа хайшан гээд, ямар замаар хүгжөөгдэхэб, эдеэ хоолой асуудалнуудые яажа түргэнөөр шиидхэхэ тухай парти үшөө дахин гүнзэгыгөөр хаража үзэhэн байгаа бшуу. Ушар тиимэhээ КПСС-эй ЦК-гай мартын Пленум энэ талаар айхабтар ехэ удха шанартай болоно гээшэ. Үниндөө хойшо шиидхэгдэдэггүй асуудалнууд шиидхэгдэхэ аргатай болоо ха юм. Илангаа колхознигуудай социальна болон пенсиин асуудалнуудай зүб тээшээ шиидхэгдэхэ байhаниинь hайшаалтай. Хүдөөдэ арендын подрядай гурим нэбтэрүүлжэ, эзэдтэнь газарыень бусаажа үгэхэ, иигэжэ тэдэнэрэй hонирхолыень татаха, зохёохы арга боломжыень урмашуулха гээшэ баhал ехэ удха шанартай гэжэ hанагдана.

Энэ талаар манай колхоздо мал ажалда ямар ажалай хэгдэhэн, саашадаа хэгдэхэ байhан тухай асуудал абаад үзэел даа.

Үнгэрhэн жэлэй үрэ дүн абажа харахада, мал ажал дээрэ зарим тэды ажал хэгдээ гэхэдэ алдуу болохогүй. 1989 оной ган гасуурта дайрагдаhан хүшэр хүндэ үедэ ажахымнай малшад даалгагдаhан адуу малайнгаа ашаг шэмыень нэмээхэ, мал ажалай продукци үйлэдбэрилхэ ба гүрэндэ худалдаха талаар яhала амжалта түйлагдаhан байна. Тусхайлан хэлэбэл, бидэ нёдондо жэлдэ тоhоной заводто дүн хамта 7800 центнер hү худалдаха байбал, тэрэнээ 8532 центнертэ хүргэжэ, гүрэнэйнгөө захилые 109 процент бэелүүлээбди. Энэмнай урзанда жэлэйхиhээ 6 процентээр дээшээ болоно.

Мяханай комбинадта жэлэй туршада 3990 центнер мяха тушааха даабарияа 1574 центнерээр үлүүлээ hэмди. Энэнь 1988 онойхитой сасуулан харахада, аяар 1092 центнерээр ехэ байха юм. Манай хонишод үнгэрhэн жэлдэ 370 центнер (сэбэр утаhанайнь гарасаар тоолоходо) сагаан алта тушааха hаа, дүн хамтадаа 379 центнер ноохо тушаажа амжаа. Иигэжэ тэдэнэр даабарияа 102 центнер бэелүүлhэн байна.

Малай ашаг шэмэнь нэмээгдээ гэжэ хэлээ hэмби. Үнеэн бүриhөө дунда зэргээр 2248 килограмм hүн hаагдажа түсэб 98 килограммаар үлүүлэгдээ. Энэмнай нёдондонойхидо орходоо 78 килограммаар ехэ hүн абтаhан болоно гээшэ. Залуу эбэртэ бодо малай толгой бүриин шэгнүүр сүүдхэдэ 395 граммаар нэмээгдээ. Хонин бүриhөө дунда зэргээр 3,0 килограмм ноохон абтаа. Зуун эхэ мал бүриhөө 87 тугал, 90 хурьган, 100 унаган түлжүүлэгдэhэн байха юм.

Колхозой правлени, партийна болон профсоюзай организацинууд, ажахын коллективүүд мал ажалые эрид саашадань хүгжөөхын түлөө бүхы hанал бодолоо хандуулна, арга боломжонуудаа хэрэглэн хүдэлнэ. «Оронойнгоо хүн зониие ойрын жэлнүүдтэ эдеэ хоолой зүйлнүүдээр гүйсэд хангадаг болохо» гэhэн хараа зорилгые бодото дээрэнь бэелүүлхэ хэрэгтэ манай малшадай оруулжа ябаhан хубитань энэл даа. Теэд энээгээр hанаагаа амархаар бэшэл. Абаhан ашаг олзоороо ажахынгаа гаргашые харюулдаг, өөhэдынгөө олоhон мүнгэ зөөрөөр өөhэдыгөө хангадаг гуримда ороходоо бидэнэрэй түйлаhан амжалта мүнөө сагай эрилтэдэ оройдоошье тааралдаагүй. Тиимэhээ мал ажалаа тад ондоогоор эрхилхэ хэрэгтэй болоод байhыень бидэ бэе дээрээ мэдэржэ абанхайбди. Энэ талаар ажахынгаа гол hалбаринуудтаа элдэб янзын подрядай гуримуудые нэбтэрүүлхэ шухалада тоологдоно. Тиихэдэ фермэ, бригада бүхэндэ ямар гурим хайшан гээд хэрэглэхэб, хэлсээн, ажахын тоосооной даабари, гаргашын лимит, түлөөhэнэй расценкэ, тэрэнэй хубилалта (дээшээ, доошоо бололго) ямараар табигдахаб, эсэсэй тоосоон хайшан гэжэ хэгдэхэ ёhотойб гэжэ hайса мэдэхэ, энэ талаар хэрэглэгдэжэ байhан дүй дүршэлые халан абаха болонобди. Бидэ подрядай гуримуудые өөhэдтөө нэбтэрүүлхэдээ, тэрэнээ эсэстэнь хүргэжэ шаданагүйбди, элдэб алдуу эндүү гарганабди, ойлгогдоогүй, мүлигдөөгүй юумэн олоор гаража ерэхэ гэжэ hананабди.

Манай hү hаалиин фермэнүүд ажалай эмхидхэлэй шэнэ онол аргаар хүдэлдэг болоhонhоо хойшо яhала hайн үрэ дүнгүүдые түйлажа байна. Нёдондо жэлдэ Доодо-Үшөөтэйн hү hаалиин фермын коллектив үнеэн бүриhөө 2500 килограмм hү hаажа, абаhан социалис уялгаяа нэрэтэй солотойгоор бэелүүлээ hэн. Эдэнэр бүхы тушааhан hүнэйнгөө 95 процентыень нэгэдэхи сортоор худалдаhан байха юм. hаалишад Эдуард Цыренов, Людмила Цыбенова, Иши-Ханда Сайкеева, Лидия Вершинина гэгшэд үнеэн бүриhөө 2551—2683 килограмм hү hаажа, бэшэн соохоо онсо шалгаран гараа. Лапишиновын hү hаалиин фермын түрүү малшан К. Т. Гармажапова нёдондо жэлэй дүнгөөр үнеэн бүриhөө 3025 килограмм hү абаhандаа, нэгэдэхи hуури эзэлээ бэлэй.

hаалишаднай энэшье жэлдэ түйлаhан амжалтаяа улам арьбадхажа ябана. Эдэнэр hү гүрэндэ худалдаха нэгэдэхи кварталайнгаа даабариие 101 процент бэелүүлжэ шадаhан байна.

Мяха тушааха энэ кварталайнгаа түсэбөө бидэ нёдондо жэлэй hүүл багаар бэелүүлээ hэмди. Энэ шухала хэрэгые дүршэлтэй мал адуулагша В. Б. Ванчиков эрхилдэг юм. Тэрэнэй харууhалдаг гүүртыч хашарагууд үнгэрhэн жэлдэ мяханай комбинадта тушаагдахадаа, олонхи толгойниинь «эрхим» гэhэн сэгнэлтэдэ хүртөө бэлэй.

Бидэ үүлтэртэ мал харууhалдаг hалбаритай зомди. Нёдондо Р. И. Греббе гэгшын гүүртэhээ 50 эмэ, 10 эрэ хашарагууд ажахынуудта худалдагдахадаа, колхозой жасада 84 мянган түхэриг мүнгэн оруулагдаа hэн. Хэрбээ бата найдамтай тэжээлэй бааза байгуулжа шадаа hаа, манай ажахы үүлтэртэ мал олоор худалдаха аргатай юм.

Колхознай 10 мянга гаран эхэ хонитой юм. Тэдээнhээ юhэ мянгаад хурьган абтаад байна. Ажахын табан хонишод зуутанай зэргэдэ гараа. Харин нёдондо хонишодой 11 бригада иимэ үрэ дүн түйлаа hэн. Ахалагша хонишод И. Т. Григорьев, В. Д. Цыренов гэгшэд үнгэрhэн жэлдэ зуун эхэ хонин бүриhөө 110—108 хурьга абажа түлжүүлhэн hаа, байгша ондо баhал зуутанай тоодо оронхой.

Манай хонишод хоёрдохи жэлээ арендын харилсаагаар хүдэлдэг болонхой. Иимэ онол аргаар ажаллахадаа тэдэнэрэй ажалда нёдондо ямар хубилалта болооб гэбэл, нэн түрүүн хонишодой бригадануудай, колхозой правлениин хоорондо үйлэдбэриин харилсаан тад ондоо болоо. Алишье талын харюусалга дээшэлhэн байха юм. Жэшээлхэдэ, хонишод хэды шэнээн ноохо абаха, зуун эхэ хонин бүриhөө хэды хурьга түлжүүлхэ, тэдэнэй шэгнүүрые хэды шэнээнээр нэмээхэ гэhэн хэлсээ баталhан хадаа тэдэнээ заатагүй бэелүүлхые оролдоно бшуу. Нүгөө талаhаа колхозой правлени хэлсээнэйнгээ ёhоор ямар юумээр хангаха байhанаа, баhал дүүргэхые оролдоно. Тиигээгүй hаа, арендын гурим ошоо харюулхагүй ха юм.

Нёдондо Петропавловкын нэгэдэхи дунда hургуулиин hурагшад 2002 эмэ түлгэнүүдые харууhалжа, колхоздо айхабтар ехэ туhаламжа үзүүлээ. Эдэнэр зунай hарануудай туршада бүхыдөө 48,81 центнер шэгнүүр абаhан гэхэ гү, али түлгэ бүхэнэйнгөө шэгнүүрые сүүдхын туршада 55 граммаар нэмээhэн байха юм.

Колхознай нёдондо hайн шанартай ноохо гүрэндэ тушааhандаа, 976,5 мянган түхэриг мүнгэ оруулаа. Бүхыдөө худалдагдаhан ноохоной 86 процентнь меринос ноохон байгаа. Тиимэhээ нэгэ килограмм ноохоной үнэ сэнгынь 8,53 түхэригтэ болоо. Харин бидэ урзанда жэлдэ 7,66 түхэригөөр килограмм ноохоёо худалдаа бэлэйбди.

Теэд энэ талаар hалбари бүхэндэ хэды иимэ хүдэлмэриин ябуулагдажа байгаашье hаань, манда шиидхэгдээгүй асуудалнууд, хүндэ хүшэр ушарнууд, дутуу дунданууд үшөөл дайралдаhаар.

hүүлэй жэлнүүдтэ ниитын адууhа малай тоо толгойнь олошоруулагданагүй. Мүнөө жэлдэ нёдондонойхидо орходоо эбэртэ бодо малай, хонидой, илангаа эхэ хонидой тоо толгойнь үсөөрhэн байха юм. Тугал, хурьгадые олоор хэды абабашье, тэдэнээ бүтэн бүриноор түлжүүлжэ шаданагүйбди.

Имагтал арендын подрядай гуримай нэбтэрүүлэгдэмсээр хонин hүрэгэй ашаг үрэнь дээшэлжэ эхилшоо гэхэ болоо hаа, буруу. Энэ hалбарида хүдэлжэ байhан хүнүүдэй үг зорилгоёо гүйсэд ойлгожо, бүхы хүсэл оролдолгоёо гарган ажаллажа байhыень эндэ онсолон хэлэхээр. Зүгөөр бидэ нёдондо ноохо хайшалха түсэбөө дүүргэжэ шадаагүйбди. Даабаридамнай аяар 87 центнер ноохон дуталдаhан байха юм.

Тэрээнhээ гадуур үхэр малай шэгнүүр мүртэй нэмээгдэнэгүй. Илангаа малшаднай зунай бэлшээриин үеые гүйсэд hайнаар хэрэглэжэ шадаагүй байhаар. 1989 ондо гүрэндэ худалдаhан бүхы хонидой аяар 70 процентнь «туранхай» гэhэн сэгнэлтэдэ хүртөө hэн. Энэ талаар саашадаа ажалаа hайжаруулха болонобди. Тиихэдээ Хориин районой Үдын совхоздо хэрэглэгдэдэг Хакасиин онол аргаар залуу хонидые шахан таргалуулха комплекс байгуулхаар хараалнабди.

Жэл бүхэндэ, илангаа малай үбэлжэлгын үедэ эбэртэ бодо мал, хонин hүрэг олоор гарзада оруулагдана. Нёдондо үхэр малай хэды үсөөнөөр гарзалуулагдабашье, жэлэй туршада 34 толгой эбэртэ бодо мал, тэрэ тоодо 14 тугал үхэл хаталда оруулагдаhан байна. Энэнь урзанда жэлэйхидэ орходоо 55 толгойгоор үсөөрөө. Хонин hүрэг дээрэ абаад харахада, бүхыдөө 2761 толгой хонид, тэрэ тоодо 932 түлгэнүүд гарзалаа. 441 толгой хонид ценуроз үбшэнhөө боложо, үхэhэн байна. Хонишод Онгороев, Мункуев, Сайкеев, Григорьев, Якимов гэгшэд жэлэй хугасаа соо тус тустаа зуу-

гаад толгой хонидые
луулаа.

Хонин ажалда хүнүү
до hэлгэгдэхэ ушар
усадхагдаагүй байhан
hалбарида ажаллаха
гаа залуушуулые олоо
ха, тэдэнэрые hургаж
жүүлхэ ёhотойбди. Мү
шодой hуудал байдал
болгохын тула тэдэн
хисотой эрхэ байдал
шухалада тоологдоно
нуудтахи бүхы ажалы
hожоруулха хэрэгтэй б
Энэ талаар хэхэ юумэ
ехэ ааб даа.

Манай колхознигуу
до жэлдэ бүхыдөө
600 мянган түхэригэй
продукци үйлэдбэрил
на. Иигэжэ ажахымнай
лион 152 мянган түхэ
лова олзо оршо ор
даа. 3 миллион 413 м
хэригэй продукци
Тэрэнэйнь 3 миллион
ган түхэригынь. мал
абтаhан байха юм.
рэй байдалаар hү
мяхан, ноохон болон
мяханhаа ашаг олзо
Финансово-ажахын
дэ үнгэрhэн жэлдэ
тан түхэригэй сэбэр
зо абаhан байнабди.
үгэсэнь 36 процент
дөө.

Саашанхи гол зор
юуб гэхэдэ, мал ажал
бэриин үрэ дүнгүүд
дээшэлүүлхын тула б
хы эрхилэлгын экон
онол аргануудта
арендын подрядай
ашаг үрэтэйгөөр
гэhэн харав бодом
Түбхын түрүүн мал
шэнэ онол аргануу
технологи, hайн дүй
нүүдые нэбтэрүүлhэн
эмхидхэлые гурим
болгоhоной ашаар
рида тогтууритай
ургалтанууд түйлаг
Ажабайдалайнгаа
болоходонь, бүхы
гөө урагшатай ябах
шаднай урма зори
эрмэлзэл үүсхэлтэй
хэ жэшээтэй ха юм.

В. Б

Зэдын районой XI
съездын нэрэмжит
зой правлениин түрү

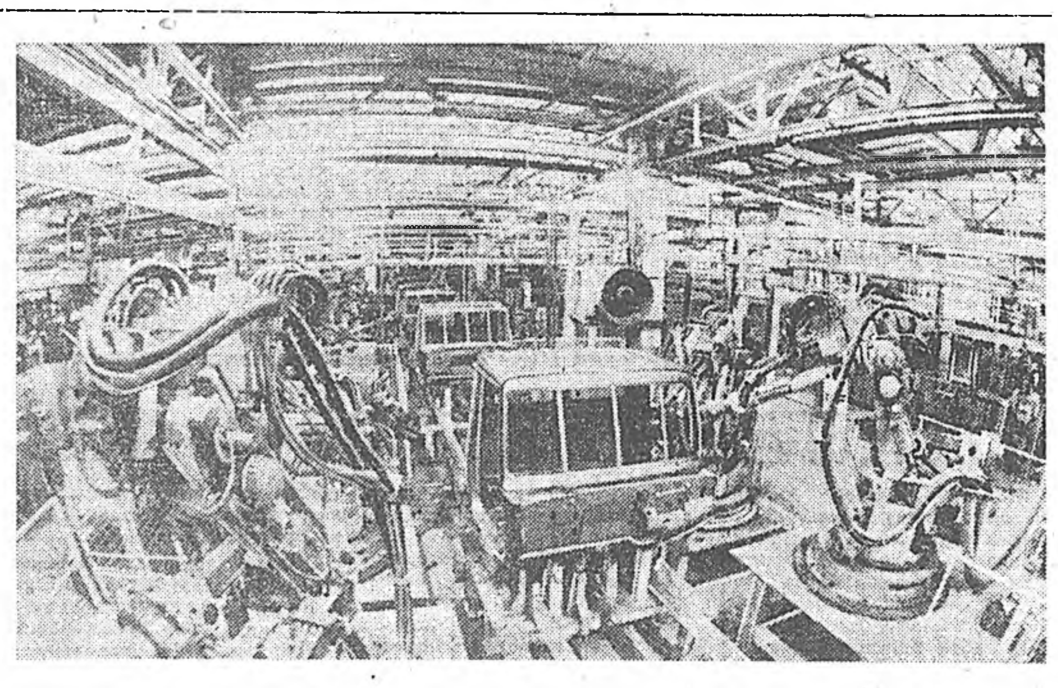

Жолоошон Евгений Георгиевич Акулов Тарбагатайн районой материально-техническэ хангалгын предприятида хүдэлнэ. Дүтэ, холын рейсдэ энэ нүхэрнай ябажа, арадай ажахын ашаа саг соонь асараад байдаг заншалтай. Иигэжэ түсэбтэ даабарияа сүм бэелүүлнэ. Коммунист Е. Г. Акулов «Ажалай габьяагай түлөө» медаляар шагнагданхай. Ажалдаа түрүү коммунист урдаа табиhан зорилгонуудаа заатагүй бэелүүлдэг гуримтай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Е. Г. Акулов.

В. ПЛУТТЫН фото.

Горьковско автозаводой үйлэдбэриие hэльбэн шэнэдхэхэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдажа эхилбэ. Часай туршада 113 кабина бүтээдэг «Сияки» гэжэ француз фирмын технологическа лини hаяхан ашаглагдаба. Цехүүдэй орёо оньhон түхеэрэлгэнүүдые шэнэдхэхэ хэрэгтэ ФРГ-гэй, Японой, мүн манай ороной түрүү фирмэнүүд эдэбхитэйгээр хабаадажа, хараалhан зорилгонуудые бэелүүлэлсэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: автомашинын кабинануудые бүтээдэг автомат лини дээрэ.

ТАСС-ай фотохронико.

БЭРХЭ БРИГАДА

Ленинскэ комсомолой нэрэмжэтэ нарин сэмбын комбинадай ноохо угаалгын үйлэдбэри предприятиин эгээл ашаг олзо ехэтэй hалбари юм. Энэ үйлэдбэриин ноохо илгалтын цехтэ гол түлэб эхэнэрнүүд ажалладаг байна. Тэдэнэр комбинадта асарагдаhан ноохо элдэб шэрэ, будагуудhаа бүдэй үртэhэнhөө гэхэ мэтын зүйлнүүдhээ сэбэрлэжэ, сорт сортоорнь илгана. Эндэхи бригадануудай дундаhаа А. П. Ильинагай хүтэлбэрилдэг коллектив бүтээсэ ехэтэй ажалаараа шалгарна. Республикын, хүршэ областьнуудай колхоз, совхозуудhаа асарагдаhан ноохо тус бригадын гэшүүд илгадаг байна.

— Халаанай туршада 4,5 тонно ноохо илгаха даабаритайбди. Илгаhан ноохонойнгоо 85 процентые түрүүшын шалгалтаар тушааха социалис уялга абаа hэмди. Байгша оной эхинhээ энэ даабаринуудаа урагшатай дүүргэнэбди. Мүн сэбэр утаhанай гараса дээшэлүүлэгдээ,— гэжэ бригадир А. П. Ильина хэлэнэ.

Ажахы эрхилэлгын шэнэ гуримда ороходоо эндэхи бригаданууд томодхогдожо, блок болгогдоhон байна. Нэгэ бригадада 6 хүн ажалладаг байhан hаа, мүнөө блогто 30 хүн хүдэлнэ. Энэнь ехэ ашаг үрэтэй байгаа.

Гүрэнэй тушаан абалгын албанай, техническэ хиналтын таhагай хүдэлмэрилэгшэд комбинадта асарагдаhан ноохоной шанартаа эрилтэеэ шангадхаа, А. П. Ильинагай хэлэhэнэй ёhоор, колхоз, совхозуудай хонишод hайн шанартай ноохо тушааха гэжэ оролдодог болоо. Ноохо hайн шанартайгаар илгадаг хүдэлмэрилэгшэд ёhотоор урмашуулагдажа эхилээ. Эдэ бүгэдын ашаар тэдэнэрэй продукци хэрэглэгшэдhээ гомдол орохо ушарнууд эрид

үсөөрүүлэгдээ, яла
дахин бага болгогд
— Манай коллекти
нижонхой юм. Ехэнх
үнинэй ажаллажа,
дабаритай болон
мова, А. Ханхаева
дэ хори гаран жэлэй
хүдэлжэ байна. Т
луушуулые hурган
дэг. Ноохо илгаха
хүнгэн бэшэ юм.
асарагдаhан ноохонд
манай эндэхи хони
илгахань хүшэр бай
халаанай туршада
зогсожо илгана ха
Теэд оньhон аргаар
гаха юумэн зохёогд
hаар шуу. Гэбэшье
даабаринуудые
дүүргэнэбди,— гэжэ
хэлээ hэн.

Бригадир Альбина
Ильина коллектив соо
дэтэй хүн юм. Цехэ
олон хүдэлмэрилэгшэ
ган хүмүүжүүлhэн бай
мэhээ «Буряадай АСС
хим hурган хүмүүжү
гэhэн хүндэтэ нэрэ
хүртэhэниинь гайхал
«Коммунис ажалай
«Социалис мүрысөөн
лэгшэ» гэhэн нэрэ зэр
Мүн Хүндэлэлэй гом
дэн дахин шагнагдаh
Олон жэлэй туршад
сотой hайнаар ажалл
түлөө иигэжэ тэмдэг
шэ. Тэрэ коллектив
ажабайдалда эдэбх
хабаадалсадаг.
профкомой президиум
хэй ажалша коллекти
ведэй гэшүүнээр hун
Арадай депутадуудай
ска районно Совет
даар hунгагдажа,
лэгшэдэй ажаллаха
далые hайжаруулха,
амаралтын үдэр бол
мэтын захилнуудые
талаар хэмжээнүүд

А. ДАШИДОНДО

АГА, ОНОН нютагуудаар

АЖАЛША ОРЛОВСКЫН АЛТАН ОЙ

Агын Буряадай автономито округой дэбисхэр дээрэ табяхэр табин жэлэй саада тээ ехэ хомор, шухаг ашагта малтамал болохо вольфрам бии гэжэ элирүүлэгдэhэн юм. Эрхүүгэй геологоуправлениин ашагта малтамал бэдэрэлгын Агын партиин геологууд Ф. С. Коцких, Т. Н. Базловская гэгшэдэй удэридэлгэ доро, нютагай зоной эдэбхитэй хабаадалгатайгаар, энэ шухаг ашагта малтамал олдоhон түүхэтэй.

Буряад басаган Дашуткын татаhан жээрэбэй ёhоор ашагта малтамалай шэнэ уурхайе «Спокойное» гэжэ нэрлэhэн юм. Уданшьегүй Спокойнын оловольфрамай уурхайhаа металл абажа эхилхэ гэhэн захиралта СССР-эй үнгэтэ металлургиин нарком 1940 оной апрель hарада гаргаhан байна. Шэнэ нээгдэhэн уурхайн начальник А. С. Тиунов Ага ерэжэ, приискдэ хүдэлхэ ажалшадые суглуулжа эхилээ hэн. Тиин 40—50 хүнhөө бүридэhэн старательнуудай артель эмхидхэгдэбэ. 1940 оной апрелиин 22-то, В. И. Ленинэй түрэhөөр 70 жэлэй ойн баярай үдэр, приискдэ хүдэлхэ зонойнгоо тон түрүүшын суглаа хэhэн байна. Энэл үдэрhөө Агын оловольфрамай приискын баян түүхэтэ намтар эхилhэн гэхэдэ, алдуу болохогүй.

Тэрэ гэhээр аяар 50 жэл үнгэршэбэ. Энэ сагай хугасаа соо Орловскын ашагта малтамал шанаржуулгын комбинат срёошье, уташье, түүхээр баяншье зам гаталан гараа. 1940 ондо уурхайн хүдэлмэришэд 27 тонно продукци үйлэдбэрилhэн байдаг. Гадна энэл жэлдэ байрын 12 гэр баригдаа. Гэбэшье уурхайн олонхи хүдэлмэришэд газар гэрнүүд соо үбэлжөө. 50 жэлэй саада тээ Орловскын комбинат иимэ байдалтай байhан hаа, мүнөө коллектив хүгжэлтынгөө шэнэ шатада гаранхай. Жэшээ болгон комбинадай 1980 гаран онуудай байдал тухай хэдэн баримтануудые уншагшадтаа дурдая. 1982 оной декабриин 30-да шанаржуулгын фабрикын түрүүшын ээлжээе ашаглалгада үгэхэ тухай СССР-эй Минцветмедэй, Зүүн зүгэй нютагуудта барилга хэдэг министерствын хамтын захиралта гаргагдаа hэн. Тиигэжэ комбинадай үйлэдбэриин хүсэнүүд эрид дээшэлhэн байна. Хажуугаарнь хүдэлмэришэдэй ажаллаха болон амарха эрхэ байдал байгуулхаар комбинадай дирекци горитойхон ажал ябуулба. Эдэл жэлнүүдтэ 120,85 айлай байха байрын гэрнүүд, бани, 280 hуудалтай хүүгэдэй саад, 100 хүнэй амарха профилактори, столово, гостиница ашаглалгада үгтөө. Энээнтэй хамта коллектив комбинадые үргэдхэхэ барилга үргэлжэлүүлбэ. 1984 ондо хоёрдохи фабрикада тантал гаргадаг түхеэрэлгэ хабсарган табигдаhан байна. Үйлэдбэриин үлэгдэлнүүдые хэрэглэжэ, 20,6 кубометр барилгын хайр шулуу гаргаба. Фабрика соо концентрат сэбэрлэдэг, полиуретанаар хушаhан шэрээнүүд тодхоогдобо. Комбинадай ухаалан зохёогшод, урлан нарижуулагшад 156 дурадхалнуудые оруулжа, тэдэнь үйлэдбэридэ хэрэглэгдээд, коллективтэ 55,5 мянган түхэригэй ашаг олзо үгөө. Хамhабариин ажахыhаа 75 тонно hү, 54 тонно мяха үйлэдбэрилжэ, хүдэлмэришэдтэ хубаарилагдан худалдагдаhан байна.

1985 ондо руда малтажа, металл абаха түсэбүүд үлүүлэн дүүргэгдээ. Комбинадта хүдэлдэг хүнүүдэй тоо хэдэн мянган болобо. 25 инженер, техникүүд институдта мэргэжэлээ дээшэлүүлээ. Шэнэ техникэ нэбтэрүүлгээр 15 хэмжээнүүд бэелүүлэгдээ. Энээнэй эсэстэ вольфрам үйлэдбэрилгэ 58—65 процент хүрэтэрөөр нэмэн дээшэлүүлэгдэhэн байха юм. Гэхэтэй хамта удаадахи жэлдэнь комбинадта ажалай бүтээсэ 16,5 процентээр ургаhан гэжэ бодото тоо, баримтанууд гэршэлнэ. Коллектив түсэбhөө гадуур 200 мянган түхэригэй сэбэр олзо абаа hэн. Гадна урлан нарижуулгын болон ухаалан зохёолгын 215 дурадхалнууд үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэжэ, 203 мянган түхэригэй ашаг олзо үгэбэ.

1988 ондо Орловскын комбинат «Союзвольфрам» нэгэдэлэй бүридэлдэ ороо hэн. Бага Хулинда гэжэ газарта тантала руда малтан абаха ажал ябуулагдаа. Цехүүдые ажахын тоосооондо оруулха хүдэлмэри энэ үедэ хэгдэhэн байха юм. Хоёрдохи фабрикада эрьелдэдэг сепараторнуудаар урдань хаягдадаг байhан руда дахин угаажа, металл абаха технологи нэбтэрүүлэгдэбэ. Энэл жэлдэ 150 hууритай больницын комплекс, нэгэ халаан соо 200 хүнэй ябаха поликлиникэ ашаглалгада үгтөө. Хажуугаарнь хамhабариин ажахы хүгжөөжэ, хүдэлмэришэдөө эдеэ хоолоор хангаха талаар бага бэшэ хүдэлмэри хэдэг юм.

Коллективэй гэшүүд комбинадайнгаа 50 жэлэй ойе ажал дээрээ эрхим дүнгүүдтэйгээр угтахын түлөө горитойхон үүсхэл оролдолго гаргаа гээд тэмдэглэмээр. Комбинат 1989 оной түсэбтэ даабаринуудые сүм дүүргэhэн байна. Мүн байгша оной нэгэдэхи кварталай түсэбүүд урагшатай бэелүүлэгдэбэ. Энээнhээ гадна 222 мянган түхэригэй арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараа гаргаа. Мүнөөдэрэй байдалаар комбинат хэндэшье үригүй. Гадна банкын счёдто яhала мүнгэтэй.

Түрэл комбинадайнгаа байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойе ажалай амжалтаар угтахын түлөө дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ эрхимлэhэн хүдэлмэришэд, ажалша коллективүүд олон. Уурхайн нэмэл хүдэлмэринүүдые бүтээдэг цех (ударидагшань В. Скворцов), автотранспортна цех (В. Репин), шанаржуулгын нэгэдэхи фабрика (Н. Костриков), хоёрдохи фабрика (А. Игумнов), түбэй заhабарилгын механическа мастерскойнууд (даагшань Т. Грибова), кислород гаргадаг станци (Кучменко) болон бусад цехүүд оролдосотой hайнаар хүдэлнэ. Шанаржуулгын фабриканууд hүүлэй хоёр жэл соо металл абалгые 46,5 процентээр дээшэлүүлээ.

Орловскын ашагта малтамал шанаржуулгын комбинадай хүгжэлтэ дэбжэлтэдэ олон үндэhэ яhатанhаа бүридэhэн коллектив горитойхон хубитаяа оруулна. Тэрэ тоодо коллективэй 20 шахуу процентнь буряадуудhаа бүридэнэ гэжэ онсолон тэмдэглэлтэй.

Апрелиин эсэс багаар комбинадай коллектив 3 үдэрэй туршада алтан ойгоо баяр баясхалангай оршон байдалда тэмдэглэбэ. hайндэрэй урда тээ Согто-Уула шадар байhан хоёр тосхонууд гоё hайхан зүүдхэлнүүдээ нэмэрээ. Түрүүшын үдэр предприятиин фабрика, цехүүд болон участогуудта ажалай ветеранууд болон түрүүшүүлые баяр ёhололой оршон байдалда хүндэлжэ, тэдээндэ хандуулагдаhан hайн hайхан үгэнүүд хэлэгдээ, дурасхаалта бэлэгүүд барюулагдаа.

Удаадахи үдэрынь Хилгэн-

дын, Согто-Улын
тамалые элирүүлэгш
Александрович Орло
рюулагдаhан Дурас
бар нээгдээ. Баярай
лолдо В. А. Орлов
хэр Капитолина, мүн
шэд байлсаа. Митинг
лээр соёлой байшин
баярай суглаан
Тэндэ гол хүдэлмэ
гадна ажалай ветер
луушуул, гэрэй эзэн
суглараа. Комбинад
тор Н. С. Быльков
скын ашагта малтам
жуулгын комбинадай
ой» гэhэн элидхэл
гаар шагнаа. Удаан
обкомой, окружкомо
мой, мүн нютагай Сов
зүгhөө баярай бэшэ
дэлэлэй грамотану
тугууд барюулагдаа
залуушуул суглараш
наада харуулба.
50 жэлэй ойдо зо
лотерей наадалга б
ниие урмашуулба.
ловскынхид комби
50 жэлэй ойе соёо
hайндэрлөөд, ажал
хүсэтэйгөөр, урма
гоор хам оробод.

Б. РАБ
Б. ЦЫБ

...ЗАРАЙ УЧАСТОК АБАХА ГЭЭ ҺАА...

...газетэнүүдэй ...мүн Бурядай ...ратурада хүнүүд ..., Газар тухай ...союзна респуб- ...Хуулиин үндэһэ ...зарим статьянуу- ...үгэхые гуйдаг ...хараада аба- ...АССР-эй проку- ...К. А. БУДАЕВ- ...тэдэн асуудал- ...үгэхыень гуйһан

...Аюрзанае- ...ба ниитын хэрэг- ...яагаад абажа

...тухай Хуулиин ...нуудай 11-дэхи ...зохилдуулан, ССР ...союзна, авто- ...публикануудай хуу- ...газар эзэл- ...ашагладаг хүнүү- ..., арадай депу- ...Соведүүдэй шиид-

хэбэрээр гүрэнэй ба ниитын хэрэглэмжэдэ газар үгтэдэг юм.

РСФСР-эй газарай шэнэ кодексын баталагдан абтатарнь, РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум 1990 оной апрелиин 25-най Указаар 1970 оной июлиин 1-дэ РСФСР-эй Хуулияар баталагдаһан РСФСР-эй газар тухай кодексын эрилтэнүүдтэй тааралдуулан, гүрэнэй ба ниитын хэрэглэмжэдэ газар үгэхэ байхыень автономито республиканудай Верховно Соведүүдтэ, арадай депутадуудай нютагай Соведүүдтэ дурадхаба.

РСФСР-эй газар тухай кодексын 33-дахи статьягай үндэһөөр гүрэнэй болон ниитын хэрэглэмжын газар РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй, мүн автономито республиканудай Министрнүүдэй Соведүүдэй тогтоолоор газарайнь участок һөөргөө эбтажа болохо юм.

Асуудал: Хүдөө ажахын кооперативуудта, мүн хүдөө ажахын предприятинуудһаа гаража, таряашанай ажахы эрхилхэ дуратайшуулда газар яажа үгтэхэ юм?

Харюу: Газар тухай Хуулиин үндэһэ һууринуудай 24-дэхи статьятай зохилдуулан, хүдөө ажахын предприятинуудай подразделенинүүдэй үндэһэ һуури дээрэ бии болгогдоһон кооперативуудта арадай депутадуудай Соведүүдэй шиидхэбэреэр урдань элдүүрилжэ байһан газарайнь участок үгтэдэг юм. Тиимэһээ тэрэ участогынь колхоз, совхозой газарһаа таһалагдажа абтана.

Колхоз, совхозуудһаа, хүдөө ажахын бусад предприятинуудһаа гаража, таряашанай ажахы эрхилхэ дуратай колхозуудай, мүн кооперативуудай гэшүүдтэ тэрэл ажахыһаа абтаһан газар арадай депутадуудай Соведүүдэй шиидхэбэреэр үгтэдэг.

«Газар үгэхэ ба абаха зарим тэды асуудалнууд тухай» РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1990 оной апрелиин 25-да баталан абаһан Указай ёһоор таряашанай ажахы эрхилхэдэ хэрэгтэй газарай участогуудай хэмжээн автономито республиканудай Хуулияар тогтоогдодог.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй энэл Указаар газар тухай Хуулиин үндэһэ һууринуудай 28-дахи статьятай зохилдуулан, газар ашаглахые зүбшөөхэ, арендээр үгэхэ зорилготойгоор колхоз, совхозуудай, бусад предприятинууд, организацинууд, эмхи зургаануудай газарай участогуудые абажа үгэхэ асуудалые автономито республиканудай Министрнүүдэй Соведүүд шиидхэхэ ёһотой юм. Тус асуудал түргэнөөр шиидхэгдэхэ ёһотой. Юундэб гэхэдэ, арадай депутадуудай Соведүүдтэ эрхэтэд газар абаха тухай асуудалаар саг үргэлжэ хандадаг байна бшуу.

ХҮН БА ХУУЛИ

Асуудал: Колхоз, совхозуудта, хүдөө ажахын бусад предприятинуудта ажалладаггүй хүнүүдтэ газар хайшан гээд үгтэхэ болоноб?

Харюу: Газар тухай Хуулиин үндэһэ һууринуудай 26-дахи статьятай зохилдуулан, таряашанай ажахы эрхилхэ дуратайшуулда газар үгэхэ асуудал арадай депутадуудай сельскэ, сомоной, поселково Соведүүдэй зууршалгаар районно Совет шиидхэдэг юм.

Газарай бүхэли участогууд, үһэ голтоёо, ой модотоёо эрхэтэдтэ үгтэдэг байна.

Газар үгэхэһөө арсаа һаань, сүүдтэ үгэжэ, зүб шиидхэбэри абтаха ёһотой.

ЖЭШЭЭТЭ АЖАЛШАН

...60 жэлэй ойн нэ- ...вольфрам-мо- ...комбинадай горня- ...дүүдаг Холтоһон ...Закаменск городһоо ...10 гаран модо- ...оршодог юм.

...Холтоһокой со- ...гуламтануудай нэ- ...түрэдэй библиоте- ...юм. Жарахад оной ...манай библиоте- ...ажалда хүдэлжэ ...зорилгоор ба- ...Александра Дымбры- ...Холтоһондо ...ерэжэ, үхибүүдэй ...эмхидхэһэн юм. ...жараад он болотор ...библиотекэ үгы ...юм гэжэ би тии- ...һэм. Байрашье, нэ- ...байхагүй. Иимэ ехэ ...ажалын сагта түрүү- ...дүүдэй библиотекэ ...шиидээ бэлэйб.

...ехэ ажал хэгдэжэ ...элдэб эмхи зур- ...комбинадай хүтэл- ..., айлнуудаар ...дахин Улаан- ...болоо. Түрүү- ...гаран номтой, хэдэ- ...уншагшадтай биб- ...элдэб байрануудта ...зөөшоо һэм,— гэ- ...Александра Дым- ...хөөрэнэ.

...1985 ондо комбина- ...ной руднигай хү- ...наашаа хара- ..., һалажа үгэхэ- ...Дымбрыловна- ...профилактори ...доодо дабхарта үгтэбэ. Мүнөө ...таһалга соо ...номтой, һэл- ...мянган номой жа- ...уншагшадтай томо- ...библиотекэ хүдэлжэ бай- ...ной дунда һургуу- ...һурагшад эдэбхитэй ...юм. Библиотекэ- ...һуудалтай ун- ...таһалга, «Элдэб һони- ...баримтанууд», «Ту- ...нурадхахабди», «Эр-

дэм шэнжэлгэ үргэлжэлнэ» гэһэн стендүүд, «Пионерская правда» газетые яажа уншахаб», «Элдэб классуудта юу уншахаб», «Ном яажа уншахаб», «Түрэлхидэй анхаралда», «Уншаха номоо яажа шэлэхэб», «Байгаалияа хамгаалая» гэһэн булангууд, планшедүүд бии. Библиотекын эдир уншагшадта «Үльгэрэй таһалга» гоё һайханаар шэмэглээтэй хадаа ёһотойл үльгэрэй орон соо орошоһон мэтээр харагдана. Эндэ пластинкануудай дээрэ бэшэгдэһэн үльгэрнүүд, уран зохёолшодой хэлэһэн үгэнүүд шагнагдадаг, диафильмнүүд харуулагдадаг юм.

Библиотекын эдир уншагшадай «Чебурашка» гэжэ клубай 17 гэшүүн неделиин пятница бүхэндэ библиотекэ соогоо ерэжэ, 3 часай туршада дежурладаг, номуудые заһадаг, сэбэрлэдэг, гуримтай болгодог юм. Энээнһээ гадна һара бүхэнэй 30-да ариг сэбэрэй үдэр үнгэргэгдэдэг. Заримдаа библиотекые даагшатай хамта экскурсида гарадаг, музейдэ, «Лакомка» кафедэ ошодог, городойнгоо гоё һайхан газарнуудтай танилсадаг юм.

Үхибүүдэй ёһотойл соёлой туламта болоһон энэ библиотекэдэ «Эрхим библиотекэ» гэһэн нэрэ зэргэ олгогдоһон байна. Библиотекые даагша Александра Дымбрыловна Баирова олон жэлэй туршада арад зоной дунда ном тараалгада амжалтатайгаар хүдэлһэнэйнгөө түлөө «СССР-эй Соёлой министерствын эмхидэ эрхимээр хүдэлһэнэй түлөө» тэмдэгээр, РСФСР-эй Соёлой министерствын, соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай Центральна Комитедэй, Бурядай АССР-эй Соёлой министерствын Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагданхай юм.

М. ГОНЧИКОВ.

Зураг дээрэ: А. Д. Баирова ажалдаа.

Б. ТАБДАЕВАЙ фото.

Соёлшод — хүдөөгэй ажалшадта

ХАРИЛСАА ХОЛБООГОО ҮРГЭЛЖЭЛҮҮЛХЭБДИ

Зүүн Сибириин соёлой институдай эрдэм-шэнжэлэлгын секторэй хүдэлмэрилэгшэд Түнхэнэй районой Туранай совхозой ажахытай хэлсээ батаһаар хоёр жэл үнгэрбэ. Энээнтэй дашарамдуулан, һаяхан манай институдай багшанар болон студентнэр — хамта дээрээ наймаН хүнүүд: манай институдай доцент, Бурядай АССР-эй эрдэмэй габьяата хүдэлмэрилэгшэ Б. Ш. Доржиев, Б. Б. Цыдыпов, В. С. Марченко, Бурядай АССР-эй габьяата артистка Х. Аюржанаева, «Бурятглавснабай» инженер, «Урал» ансамблиин дуушан, өөрөө хүгжэм зохёодог Б. Батодоржиев, студентнэр Ц. Бальжинимаева, С. Цымпилов, мүн энэ статьягай автор тэгшэд Хойто-Голой соёлой байшанда суглараагшадтай уулзалга үнгэргэбэбди.

Энэ уулзалгые доцент Б. Ш. Доржиев нээжэ, үнгэрһэн хоёр жэлэй болзор соо хэһэн ажал тухайгаа тобшохоноор хөөрэжэ үгэхэ зуураа, суглараагшадта хандажа, саашань энэ ажалаа ямар аргаар һайжаруулхаб, ямар дутуу дутагдалнууд байгааб, яагаад эдэнние усадхаха тухай өөһэдынгөө һанал бодолнуудаар хубаалдажа, мүнөөдэрэй уулзалга дээрэ саашанхи түсэб тухайгаа хөөрэлдэе гэжэ дурадхал оруулхадань, Хойто-Голой дунда һургуулиин һуралсалай талые даагша Л. Б. Донитова бодожо, иигэжэ хэлэбэ: «һүүлэй хоёр жэлэй туршада танай институдтай холбоо барисаа байгуулһаар, нютагтамнай соёлой талаар хүгжэлтэ яһала һайн болжо байна гэхэшэ. Юуб гэхэдэ, танай багшанар ерэжэ, үбгэд, хүгшэд болоод залуушуулыемнай суглуулжа, «Алтан Мундарга» гэжэ арадай аман зохёолой ансамбль бии болгожо, эхин замда гаргажа үгөө. Эндэ Бурядай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Валентина Цыденовна Дамбуева Бурядай АССР-эй габьяата артист Евгений Викторович Тихонов хоёрой туһалһандань бидэ ехэ баяртайбди. Илангаяа дороһоо урган гаража ябаһан һургуулиин хүүгэдые өөһэдынгөө буряад хэлэндэ, урданайнгаа ёһо заншалда һургаха, хэлэндэ, үндэһэн һайхан буряад хубсаһаяа мартахагүй, буряад арадайнгаа урданай дуунуудта һургаха ёһотойбди. Тиимэһээ энэ жэлдэ манай һургуулида «Саяанай сууряан» гэжэ ансамбль бии болжо, республикын радио болон телевидениидэ харуулжа ерээбди. Гадна багшанартаяа хамта Хяагта хотодо оршодог Обручевой нэрэмжэтэ хизаар ороной музейдэ ошожо, ехэ һонирхожо хараад, Монгол һайхан ороной Алтан-Булаг, Сүхэ-Баатар хотонуудаар аяншалга хэжэ, урма баяртай ерээбди. Энэ хадаа танай институдай ехэ аша туһа гэхэшэ. Иигээд харилсаа холбоогоо улам саашань үргэлжэлүүлжэ, шанарыень улам дээшэнь болгёл».

Саашань энэ хөөрэлдөө һургуулиин буряад хэлэнэй багша В. Ш. Мунконов үргэлжэлүүлхэдээ:

— Хүндэтэ суглараагшад, таанад хуу мэдэнэ гэхэшэт, соёлой институт мандаһалашье туһалха гэхэшэ, саашадаашье туһалха ёһотой. Минии һанахада, багшанаршье, студентнэршье ехэл үсөөхэн хоногоор ерэдэг байна. Энээнһээ хойшо заабол 7-10 хоногоор ерэдэг болоо һаань, аша туһатай байха. Юундэб гэхэдэ, үхибүүдэй хүсэд юумэндэ һураагүй байтарнь, ябаха болзорынь болошохо юм. Арай гэжэ дуунда гү, али хатарта һураһан лэ аэд, дахин ерэтэрнь мартагдашаха байна. Саашань буряад арадай хүгжэмэй инструментнүүд дээрэ хүүгэдые наадажа һургаа һаа, ехэл һайн байгаа. Энэ үбэл Улаан-Үдэ хотоһоо 4 ятаг соёлой байшанда манай совхозой абажа үгэһэниинь ехэ һайн. Энээндээ заахан басагадаа заабол һургаха ёһотойбди. Үшөө лимбэ, хуур гэжэ байна. Эдэние захил хэжэ, һургуулиингаа хүбүүд, басагадые багаһаань һургаха ёһотойбди. Ерээдүйн сагта тэдэнэй нютагтаа ажаллахадань, сулөө сагтань туһатайшье, хэрэгтэйшье байха юм. Манай совхозой директор, Бурядай АССР-эй арадай депутат И. С. Маншеевэй үүсхэлээр энэ холбоо барисаан байгуулагдаһан гэжэ тэмдэглэхэ ёһотойбди. Юундэб гэхэдэ, энэ хүмнай гансал хүдөө ажахыгаа хараад ябадаг хүн бэшэ, ажалаа дүрбэн тэгшэ ябуулдаг. Хүн зондо хүндэтэй, ажалшадай байра байдалда һанаагаа табидаг. Энэ ажахын холо, ойрын малшадта ошоходотнай, берандаа шэб шэнэ гэр байра, айл бүхэндэ телефонтой, үнгэтэ телевидени харадаг, айл бүхэндэ гэхээр газаагаа банитай, худагтай болонхой. Тиигээд нүхэр Маншеев һурагшадые, залуушуулые соёлой талаар хангалгада ехэл анхаралаа табидаг гэхэшэ. Район соо иимэ һайн шэнэ соёлой байшанда адли байшан үгы, шэнэ гоё һайхан буряад хубсаһа оюулланхай. Иигэжэ дирекциин, парткомой зүгһөө энэ ехэ анхаралаа соёлой хүгжэлтэдэ табижа байхадань, ямар һайн гэхэшэб. Тиимэһээ бидэ, эндэ суглараагшад, энээние тон зүбөөр ойлгожо, соёлой институдай багшанартай, студентнэртэй хамта саашань энэ ажалаа улам хүгжөөжэ, баяжуулаял гэжэ таанадта ханданаб, — гээд үгээ дүүргээ һэн.

Бурядай АССР-эй арадай депутат, совхозой директор И. С. Маншеев түгэсхэлэй үгэ хэлэхэдээ, «Юрэдөөл, энэ үнгэрһэн хоёр жэлэй хани барисаамнай улам ехэ ута хараа гы нээжэ үгөө гэхэшэ. Энэ болзор соо бидэнэр бэе бэеэ таниха мэдэхэ болообди. Мүнөөдэрэй энэ хөөрэлдөөмнай ехэ аша туһатай болобо. Саашадаа энэ нютагтаа хүүгэдэй хүгжэмэй һургуули нээхэ хүсэлэнтэйбди, манай дунда һургуули дүүргэгшэдэй дундаһаа бэлигтэй хүбүүд, басагадыемнай институдтаа һургажа, шэнэ мэргэжэлтэдтэй болоо һаамнай, ехэл һайн байгаа. Бидэ совхозһоо стипенди үгөөд һургахабди. Ямаршье үедэ бидэнэр танайнгаа соёлой институдтай хани барисаагаа алдахагүйбди. Үнгэрһэн хоёр жэл соо алишье талаһаамнай элдүү эндүүнүүд гараа болоо. Саашадаа энэ алдуунуудаа заһажа, энэ ажалаа саашань шууд һайжаруулхэ гэхэшэ алишье талымнай зорилго болоо, — гэжэ мэдүүлээ һэн.

Энэ хөөрэлдөөнэй һүүлээр дуушад Х. Аюржанаева Б. Батодоржиев хоёрой А. Андреевэй, В. Пантаевай, Б. Цырендашиевай, П. Дамирановай, мүн Б. Батодоржиевай өөрынь зохёоһон «Аршаан булагта Түнхэн», «Хоёр зүрхэн», «Аба, эжыдээ», «Залуу наһан» гэжэ шэнэ дуунуудые дуулахадань, олоороо суглараагшад нэрьемэ альга ташалгаар угтаа. Ц. Бальжинимаева ятаг дээрэ наадажа, урин гоёор дуулаба. Гадна тэрэ эндэхи заахан хүүгэдтэ ятаг дээрэ яажа наадажа һураха тухайнь хэдэн хоногто заагаа һэн. С. Цымпилов элдэб зугаатай, энеэдэтэй шог сценкэнүүдые харуулба. Тэрэ ехэшүүлэй болон багашуулай драмкружокто туһа хүргэһэн байна.

Удаань үшөө иимэ уулзалга Баруун-Агаһын малшадтай болоо. Эндэ олон жэлдэ малшадаар хүдэлжэ, зондоо хүндэтэй болоһон гэр бүлэ Гармаевтан, Жамбаловтан, Ханхалдаевтан, Шагдуровтан гэгшэд ажаһуудаг. Тиихэдэ Дунда-Талын һүнэй фермын һаалишадта айлшалжа, ажалтайнь танилсажа, һайхан дуунуудаа бэлэг болгон баряа һэн.

Эдэ уулзалгануудай удаа Туранай сомоной Соведэй түрүүлэгшэ Г. Г. Шохонов ерэһэн айлшадтаа баярые хүргэжэ, дахин ерэжэ, маанадаа баясуулжа, ажал хүдэлмэридэмнай амжалта туйлалсажа, шэнэ һайхан дуунуудаа дуулажа, шогтой зугаатай наада харуулжа, сэдьхэл хүдэлгэмэ һайн һайхан үреэлнүүдээ хэлэжэ байгыт даа гэжэ үнэн зүрхэнһөө захяа бэлэй.

Зүб лэ даа, манай Буряад һайхан оронойнмай аяар холын Саяан уулын хормойдо оршодог Туранай совхозой ажалшадта айлшалжа, олон һонирхолтой уулзалгануудые үнгэргэжэ ябахадаа, бидэнэршье ехэ омогтой, баяртай байгаабди. Юундэб гэхэдэ, жэлэй дүрбэн сагта үдэр һүнигүй ажаллажа ябаһан хүдэлмэришэдтэй уулзажа, үнэн зүрхэнэй һайн һайхан зугаа наада, шүлэг, дуунуудые дуулажа, эдэнэй дотор шэнэ сэдьхэл бодол түрүүлжэ, бэе бэедээ энэрхы һайхан сэдьхэлтэй ябажа, ажалдаа шэнэ амжалтануудые туйлахадань, өөһэдынгөө жэахан хубитые оруулһандаа урма баяртай ерээ бэлэйбди.

Вл. ГУНЗЫНОВ,
Зүүн Сибириин соёлой институдай эрдэм-шэнжэлгын секторые даагша.

Бурядай уран зохёолшодой шэнэ бүтээлнүүдһээ

Георгий ДАШАБЫЛОВ

ШЭНЭ ШҮЛЭГҮҮДҺЭЭ

ХҮНЭЙЛ ҮРИНЭР ГЭЭШЭБДИ

Шэг шарайнууднай ондо ондоо.
Шэртэжэ һайсахан шэнжээл һаа,
Улаан сагаамнай — өөрэ өөрынхеэрээ.
Унгилжа бодон гэһээмнай,
Уладай үринэр булта байбал даа.

Үндэр, набтарнай ондо ондоо.
Үрдилдэжэ зүргөөрөө ябакабди.
Түргэн удаамнай — өөрэ өөрынхеэрээ.
Түхэреэлжэ бусажа ерэһэмнай,
Түрэл Газарнай нэгэл байбал даа.

Абари зангууднай ондо ондоо.
Абаринабди хабсагай өөдэ.
Аалиншье, үүхишьемнай — өөрэ өөрынхеэрээ.
Адлишье, һүүлдэшье гараһамнай,
Агуулын орой гансал байбал даа.

Ухаан бодолнууднай ондо ондоо.
Урилдан сэсэрхэжэ арсалданабди.
Ухамайлаашамнай — өөрэ өөрынхеэрээ.
Удаан һуужа тоосоһомнай,
Удха эхимнай нэгэн байбал даа.

Бууралхан эжыгээ һанахадам...

Бууралхан эжыгээ һанахадам,
Буусымнай утааниинь
харагдана.
Буусынгаа утаае
харажархин,
Баяртай яаран ерэдэг
бэлэйб.
Хайратал эжыгээ
һанахадам,
Халуухан сайханиинь
хангалтана.
Халуухан сайханаар
ундалхадам,
Хамагхан бэем һэргэдэг
бэлэйл.
Зулгыхан эжыгээ һанахадам,
Захижал хэлээшэнь үнэн
байна.
Захижал хэлээшынь
абахадам,
Замаймни одон болоожол
байна.

ХЭНГЭРГЭ

Мундарганууднһаа
Мултаржа гараад,
Мундуу эршээр
Мугыдаһан,
Мунса шулууды
Мунинха гэгшээр
Мундаа дээгүүрээ
Мухарюулһан
Тэшхүү солгёон
Тэршээ зэрлиг Хэнгэргэ,
Мүнгэн долгёо
Мүнөө мүнөө сэсэргэ!
Сагай һалхинда,
Саһан бороодо
Сахалайтаһан
Саяан уулануудай
Сарюун зүүдэн,
Сансарһаа бууһан
Сабдагуудай
Сабшажа гаргаһан
Самсаал үүдэн —
Үе мүсөөрөө
Үерлэһэн Хэнгэргэ,
Тэнгэриин хабхары
Тэһэ тэһэ нээргэ!
Шулууд дээгүүр,
Шулууд дундуур
Шуумар түргэн
Шуухиржа
Шуран дэбхэрхэдэш,
Хүгэлэй сээжын
Хүмэг руу
Хүүюур болоожо
Хүмэрин унахадаш,
Сагаан хөөһөөр
Сахаригтажа,
Хабсагайн үбсүүнһээ
Хандагай мэтээр
Харайхадаш,
Сэдьхэл минии
Шэмшэрхэдэнэ.
Хэн байһанаа,
Хэн ябаһанаа
Хэлэхэ сагни, Хэнгэргэ,
Хэзээ намдаш ерэхэб!
Хуби заяанайм хэдэргэ
Хурса байнал — мэдэнэб!
Дорюун хүүеэнһээш
Долоон мундарга
Дороһоо
Доһолһон шэнги.
Дондорон гүйһэн
Дошхон долгидшни
Шулуун һабдаа
Шургажа багтангүй —
Энэ дэлхэйдэ,
Энхэ нүхэд. уласта
Эгээ танигдангүй
Ябаһан намайе
Ятараа хүлгүүлнэб!
Хазааргүй шамдал
Хабшуу һабада баригдангүй,
Хангай дайдаар
Халиха дурамни хүрэнэл.
Үрэ зүрхэнэй
Үнэн үгэнүүдые
Хэлэхэ гэхэдэм,
Хэшээгыш,
Нэгэл тиимэ һаба
Нэрэ һурагүй хабшанал.
һурии муудаа гү, Хэнгэргэ,
һүлдэмни доройтоо гү!
Ами наһанайм тэргэ
Аяндаа тогтоо гү!
Үндэһэн хэлээ,
Үнэн нэрээ,
Урданай заншалаа,
Үг гарбалаа
Үһанда хаянгүй,
Түрэл гаралаа
Түймэртэ алдангүй
Ябыт гэжэ уряалһан
Хэнгэрэг гүш,
Хэсын дуун гүш,
Хэнгэргэ, Хэнгэргэ!
Ши тиимэл һаа,
Шингтэһэн далниием,
Хии мориием
Хиидхэжэ дээшэнь үргэ!

ДУУШЫН СЭДЬХЭЛ

Хэжэнгэмни

Буряад талаяа эрьенгээ
Бусаад ерээб.
һэбхеэн хадаһаам
һэрьенхэй
һэбшээн ерээ.
Газарайл уужам дээр
Гансахан дайдамни,
Хэзээдэш хүлеэн абыш,
Хэжэнгэмни.
Ургы сэсэгээ дэбдинхэй
Үлгы минии,
Эгээл багаһаам үргэнхэй
Эжым бэлэйш.
Газарайл уужам дээр
Гансахн дайдамни,
Гансахан дайдамни,
Хэзээдэш хүлеэн абыш,
Хэжэнгэмни.
Холын хотодоош һананхайб
Ходол шамай.
Досоом хэтэдээ жэргэнхэйл
Долгин шинии.
Газарайл уужам дээр
Гансахан дайдамни,
Хэзээдэш хүлеэн абыш,
Хэжэнгэмни.
Үлгэн ямархан нютагһааш
Үлүүл дулаан,
Зулгы гансадам адлишуу
Зүрхөөр халуун —
Газарайл уужам дээр
Гансахан дайдамни,
Хэзээдэш хүлеэн абыш,
Хэжэнгэмни.

Эдэрмэгни

Хабсагайл һэбхеэн уула
хадын
Хаяадань налайн
түбхинэнхэй,
Бэлигтэй зоной буусв нютаг
Элигтэй хүхюун Эдэрмэгни.
Наратай сагаан Хэжэнгымни
Намжаахан үбсүү
шэмэглэнхэй,
Намсарайн Хоцын тоонто
нютаг—
Наһанайм үлгы Эдэрмэгни.
Алдартай зургаан
коммунарай
Анханай түүхэнь эндэһээ лэ.
Амараг гансым агжам нютаг
Амгалан тэнюун Эдэрмэгни.

Жэгтэй лэ

Тоотойхон энэл наһандаа
Тоосолдоод яалай гэһэмни,
Тодхортой, хоротой
хүнүүдэй
Тойрожол байгаашань
жэгтэй лэ.
Хэдыхэн энэл наһандаа
Хэрэлдээд яалай гэһэмни,
Хэлэтэй, харатай хүнүүдэй
Хажуудам ябаашань жэгтэй
лэ.
Үсөөхэн энэл наһандаа
Үзэлсээд яалай гэһэмни,
Үгэтэй хобууша хүнүүдэй
Үлүүсэл олониинь жэгтэй лэ.

Уяруулна

Хаданууднии, сэнхир
хаданууднии,
Харажал таанадаа
ябахадам,
Холшортойл энээхэн
наһанаймни
Холборхойл байһаниинь
уяруулна.
Горхонууднии, түрэл
горхонууднии,
Гаталжал таанадаа
ябахадам,
Охитойл энээхэн наһанаймни
Охорхон байһаниинь
уяруулна.
Талануудни, үргэн
талануудни,
Татажал дуунуудаа ябахадам,
Тангилхан энээхэн
наһанаймни
Тоотойхон байһаниинь
уяруулна.

Ерэхэб гээ бэлэйш

Хабарай шубуудай
Хаһатай үеэр лэ,
Ханилһан нүхэрни,
Ерэхэб гээ бэлэйш,
Хабарай шубууды
Баяртай угтаалби,
Ханилсам, теэд мүнөө
Хаанабши, хаанабши!
Хүлеэнэб биш шамайгаа,
Хүлеэжэл байнаб.
Хүлеэнэб биш шамайгаа,
Хүлеэжэл байнаб.
Намарай шубуудай
Задатай үеэр лэ,
Найдаһан нүхэрни,
Бусахаб гээ бэлэйш.
Намарай шубууды
Гунигтай үдэшөөб.
Найдалсам, теэд мүнөө
Хаанабши, хаанабши!
Хүлеэнэб биш шамайгаа,
Хүлеэжэл байнаб.
Хүлеэнэб биш шамайгаа,
Хүлеэжэл байнаб.

НАЙМАН МҮРТЭЙ ШҮЛЭГҮҮД

I.

Эртын хюруу — һаншагайм
сагаан
Эрэ минии замуудай
тэмдэг гү!
Тэмсэлээр дабагдаа олон
дабаан
Тэдэнэй сараа иигэжэ
үлэдэг гү!
Буурал болохоһоо
юрэдөөш айнагүйб,
Будаад үһэеэ гоёожо
ябанагүйб.
Эртын хюруугай һайхан
үнгэ—
Эртэ ерэһэн Сэсэнэй үнгэ.

II.

Хэзээ нэгэтэ
Хээрэ хаягдажа жэбэрһэн
Булад танкын
Ула—гэнжэ дээрэхи
Шорой тооһон сооһоо
Шохойжо урган һалбарба
Шаб шарахан аад,
Габ гансахан сэсэг!

III.

Үһан дээрэ
Үрмэ тогтоомо үгэһөө
Үдэр бүхэндэ тэгшэ
Үргэлжэ садашаһан
хэбэртэйб.
Маһаржа һууһамни үнэнһөө,
Маханайм заахан тэбшэ
Хоршыһон өнгөсө шэнги
Хооһон лэ байхань жэгтэй.

IV.

Могойтодом дуулдадаг
бэлэй:
Моридой дорюун турьяан,
Хорёодо үноэдэй мөөрөөн,
Хонидой шэнгэхэн маараан,
Харин мүнөө иимэ лэ:
Хашаада гахайнууд
хоршогоноод,
Зольбо нохойнууд
улиидана,
Зоходожо эрэшүүл
хашхаралдана.

V.

Хооһон сүл гүбида
ангахадаш,
Хонхо сэсэгүүд гэнтэ
һанагдаха.
Мүнгэн үһатай горхон
хажуудаш
Мүшэтэн урдаһан мэтэ
харагдаха.
Сүмбэр уулгынгаа үндэр
хормойн
Сүлөөтэй уужам тужа ойн
Сэсэгүүд соогуур
алхалхадаш эгтээ,
Сүл гүбиин һанагдахагүйнь
жэгтэй.

VI.

Удага эрбээхэйдэл адляар
Улаан түүдэгһээ һаргажа,
Дүтэлэн ниидэнэб гэхэдээ,
Дүлэндэнь шаташаха хэсүү.
Алмай һэйрхүү хүндляар
Алдар солодо тэгүүлжэ,
Гансата абанаб гэхэдээ,
Галдань шаташаха хэсүү.

VII.

Элһэн, элһэн, элһэн...
Энэ дэлхэй, юрэдөө,
Эгээл ганса
Элһээр хушаатай бэшэл юм
аабза!
Гүбиин шара дэлһэн—
Гурьба добонууд —элһэн.
Халуун наранданъ
Хара нюдэмни шэргэшэхэгүй
юм аабза!

VIII.

Бэлигэй шүлһэ шинии духа
дээрэ
Бурхан одоо дуһаагаа гү!
Сэдьхэлгүй һаа, ши,
юрэдөөл, бү хиирэ
Саарһан үшөө дууһаагүй.
Сэсэн уян шүлэг гээшэ
Сэдьхэлэй долгинһоо
эхилээшэ
Сэсэрдэһэн юм гэгшэ—
Сэхэ тэрээндэ этигэгшэб.

IX.

Долёохоһоо наагуур
эльбэхэ,
Долоо алхаа саашаа,
Шамаяа муушалан ябадаг
Шашаг шарьяа нүхэд бии.
Хоб жэбтэ дурамгүй гэхэ,
Холошье ошонгүй саашаа,
Үйлсэдэ уулзаһан шамда
Үнеохиеэл хэлэдэг нүхэд
, бии.

X.

Бүгэдэ юумэн үнгэрхэ,
Бүхэтэр бэешни һэдэрхэ,
Бүлеэн, хүйтэншье тэгшэрхэ,
Бүхы Дэлхэй эмдэрхэ—
Гэжэ нэгэнэй хэлэхэтэй,
Гэнтэ һэргээд абанаб.
Үхибүүдтэмни хэрэгтэй
Үндэр гэр баринаб.

ТАСС · АПН

...ИЛЫН СААНАҺАА

...ИТЭ ЕВРОПЫН КОНФЕРЕНЦИ

...ТЕРДАМ. Зүүн Евро- ...нуудтахи үйлэ хэрэ- ...хойноһоо Европын ...ехэ анхаралтайгаар, ...лтойгоор адаглана. ...дайнай» аюул са- ..., зүүн болон баруун ...дай хоорондохи али ...ашатай туһатай ха- ...холбооё үргэдхэхэ ...гэжэ ойлгоно гээд ...премьер-министр ...анда хотонуудай бү- ...эйн федерацинии пре- ...делегат байһан Ньеура тэмдэглээ.

...политическэ бо- ...экономическа харилсаа- ...шэнэ үе сагта оро- ...на. Эндэ анда хото- ...ажал ябуулхын тула ...нэ арга боломжонууд нээгдэхэ юм гэжэ тэрэ хэлэбэ. Зүүн Европын хотонуудтай улам бүри үргэн харилсаа тогтоохо хүдэлөөн баруунай оронуудта болоно. Энэ түбидэ боложо байһан асари ехэ хубилалтануудай эрхэ байдалда муниципалитедүүдэй хоорондохи харилсаае шэнэ удхатай болгохо, хүсэ шадалаа тодо шэглэлнүүдтэ зорюулхын тула гол хараа шэглэлнүүдые тодорхойлхо шухала гэжэ тэрэ мэдүүлээ.

Европын 23 ороной, тэрэ тоодо СССР-эй 400 гаран делегат Голландиин энэ хотодо хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлжэ байһан конференцидэ хабаадана.

БУУ ЗЭБСЭГҮҮДЫЕ ХОРООХО

НЬЮ-ЙОРК. Европодо юрын зэбсэгтэ хүсэнүүдые, буу зэбсэгүүдые хорооохо тухай хэлсээ баталхын тула США-гай захиргаан оролдолго гаргаха ёһотой гэжэ Массачусетс штадай Бруклин хотодохи обороной ба буу зэбсэгүүдые хуряалгын асуудалнуудые шэнжэлдэг институдай хүдэлмэрилэгшэ Конрад Миллер хэлэбэ. Тэрэнэй һанамжын ёһоор, Президентнүүд М. С. Горбачев, Дж. Буш хоёрой хөөрэлдөөнүүд энэ асуудалаар үнгэргэгдэжэ байһан хөөрэлдөөнүүдые үргэдхэхэ һайн арга олгохо байна.

«Юрын зэбсэгтэ хүсэнүүд ба буу зэбсэгүүд тушаа хэлсээ баталха хүдэлмэреэ 1990 ондо түгэсхэхые Холбоото Штадууд хараална гээд президент Буш жэл урда тээ мэдүүлээ һэн, — гэжэ американ мэргэжэлтэ «Крисчен сайенс монитор» газетын хуудаһануудта бэшэнэ. — Мальтын эрьедэ болохо уулзалгын үедэ Буш болон М. Горбачев энэ асуудалаар шухала шиидхэбэри абаха ёһотой». Совет болон американ хүтэлбэрилэгшэдэй ээлжээтэ уулзалга хэлсээ баталалгын болзорые, шэглэлнүүдые тодорхойлхын тула хэрэглэгдэхэ аргатай байха юм гэжэ тэрэ мэдүүлбэ. «Энээнэй түлөө Буш үүсхэл эдэбхи гаргажа, эгээл таарамжатай байдал тогтоохын тула баруунай оронуудай дунда ехэ хүдэлмэри ябуулха ёһотой», — гэжэ мэргэжэлтэ Венэдэхи хөөрэлдөөнүүдэй дүнгүүдые согсолходоо тэмдэглээ.

США-гай БОЛОН СССР-эй ЭХЭНЭРНҮҮДЭЙ УУЛЗАЛГА

ВАШИНГТОН. «Термоядерна дайнай аюулһаа бүм бэрсэг дэлхэйе аршалан хамгаалхыень, дэлхэйн үхибүүдтэ амгалан байдал хангахыень, буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлахын түлөө, ядерна зэбсэг хуряахын түлөө бүхэдэлхэйн хүдэлөөндэ шэнэ хубитаяа оруулхыень, совет-американ политическэ хөөрэлдөөе үргэдхэхыень, хоёр ороной арадуудай хоорондохи этигэл найдалые бэхижүүлхыень СССР-эй ба США-гай Президентнүүдые уряалнабди» гэжэ «Үхибүүдые хүмүүжүүлгэһээ буу зэбсэгүүдые хуряалга хүрэтэр: Эхэнэр хүн XXI зуун жэлые ямараар харанаб» гэһэн хамтын документ соо хэлэгдэнэ. Хоёр ороной дээдэ тушаалта хүтэлбэрилэгшэдэй майн һүүл багта-июниин эхиндэ Вашингтондо үнгэргэгдэхэ уулзалга дээрэ Советскэ Союзай болон Холбоото Штадуудай хүтэлбэрилэгшэд тэмдэглэхэ байна.

«Советскэ Союзай болон Холбоото Штадуудай дээдэ тушаалта эхэнэр хүтэлбэрилэгшэдэй ээлжээтэ уулзалга» иимэ һүлдэ тэмдэг доро үнгэргэгдэхэ. «США-гай болон СССР-эй ниислэл хотонуудай хоорондо эхэнэрнүүдые нэгэ нэгэндээ айлшалуулжа байха» гэһэн уряа доро энэ уулзалга болохо зэргэтэй.

ТАСС: ТОБШО ҺОНИН

КОСТРОМА. «Чернобыльско АЭС дээрэ болоһон гэнэ усалай хойшолонгуудһаа хохидоһон нютагуудта ажаһуудаг үхибүүдтэ туһаламжа үзүүлхэ хэмжээнүүд тухай» СССР-эй Президентын указда эндэхи коллективүүд бодото хэрэгүүдээр харюусана. Энэ зундаа Волго дээрэхи пионерэй лагерьнуудта Гомельскэ болон Брянска областьнуудһаа хоёр хахад мянган үхибүүд амаржа аргалуулха болоо. Энэнь урдахи жэлэйхиһээ дүрбэ дахин шахуу олон. Үлбэр һула үхибүүдэй түрэлхидтэйгөө байжа аргалуулхын тула Костромагай лёной комбинадай, «Строймашина» заводой, Красносельскэ «Ювелирпром» нэгэдэлэй коллективүүд болон бусад предприятинууд мүнгэн зөөри һомолно.

КОХТЛА-ЯРВЕ. (Эстониин ССР). «Эстонсланец» нэгэдэлэй горнягуудай профилактори түрүүшын пациентнүүдые хүлеэн абаба. һүниин халаанай һүүлээр нэгэн доро 300-гаад хүдэлмэришэн үйлэдбэриһөө һамшангүй аргалуулха аргатай болоо.

Хүн ба үе саг

БЛАГОЕВЕЦУУД СИБИРИИН СҮЛЭЛГЭДЭ

(Шэнэ баримтатай документнүүд)

ЭРХҮҮГЭЙ областиин гүрэнэй архив соо хадагаламжада байһан «Эрхүүгэй генерал-губернаторай канцеляриин» архивна фонд баян юм. «Захиргаанай сүлэгдэмэл Василий Харитоновые Акмолинско областьһоо Эрхүүгэй губерни руу эльгээхэ тухай, 1891 оной сентябриин 11-дэ эхилэгдээ, 1894 оной мартын 2-то түгэсхэгдөө» гэһэн хэрэг эрхилэлгын I-дэхи данса соо бии.

Эрхүүгэй генерал-губернаторай канцелярида 1899 оной августын 13-да полициин департаментын эльгээһэн бэшэг соо иигэжэ хэлэгдэнэ: **«С-Петербургын университедэй студент байһан, хүпеэсэй хүбүүн Василий Григорьевич Харитоновой гүрэнэй гэмтэ ябадал гаргаһанайнь түлөө захиргаанай шиидхэбэреэр Акмолинско область руу эльгээгдэхэ тухай хэрэгэй ушар байдалые тусхай зүблөөн дээрэ дотоодын хэрэгүүдэй министр хаража үзөөд, ниислэл хотонуудһаа холо, түбэй губернинүүдһээ, университедэй хотонуудһаа, Тверьһээ, Нижний Новгородһоо, Ярославска, Тульска ба Владимирска губернинүүдһээ хажуу тээ өөрынь шэлэһэн газарта 1895 оной июлиин 13 болотор ажаһуухаарнь дурсагдагша хүнэй хойноһоо полициин харгалзалга тогтоохо гэжэ шиидхээ.**

Дурсагдагша захиралтые Харитоновто соносхоходонь, ажаһууха нютаг болгон, Витимэй полициин харгалзалга доро байхаар Эрхүүгэй губерниин Ленскэ нүхэсэлэй алта олзоборилгын газар тэрэ шэлэжэ, Омскын полицейскэ управлениин үгэһэн ябадалай 402-дохи номерой гэршэлгэ абаад, үнгэрөөшэ июль һарын 13-да Эрхүү руу зорибо гэжэ Акмолинскын губернатор мүнөө дуулгана».

Сүлэгдэмэл В. Г. Харитонов хэн гээшэб?

1883 оной декабрь һарада ород 10 социал-демократ Петербургда суглараһан юм. Тэдэнэй дунда университедэй студентнэр Василий Харитонов, Николай Бородин, Пётр Латышев, Василий Благославов, технологическа институдай студентнэр Аполлинарий Герасимов, Павел Шатько, Петр Аршаулов, ой модоной институдай шагнагшад байлсаа һэн ха. Мүн лэ университедэй студент, болгар революционер Димитрий Благоев тэдэниие нэгэдүүлһэн байна. Энэ хадаа Россин марксистска түрүүшын эмхинүүдэй нэгэн болоно. Д. Благоевой энэ талаар аша габьяа юун болоноб гэхэдэ, К. Марксын ба Ф. Энгельсэй зохёолнуудай Россин бодото эрхэ байдалда ямар удха шанартай байһые ойлгоһон ушар болоно юм. Тиин тэрэнэй эмхидхэһэн бүлэг Петербургын хүдэлмэришэдэй дунда марксис үзэлые дэлгэрүүлжэ эхилһэн байна.

Уданшьегүй тус бүлэгэй хойноһоо полици тагнуул мүрдэлгэ хэжэ, Д. Благоевые тушаан хаагаа һэн. Тиигэжэ тэрэ университедһээ гаргагдаад, Болгари руу эльгээгдэһэн юм. Гэбэшье Благоевой Россида эмхидхэһэн бүлэг хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлжэ, В. Харитонов тэрэнэй ударидагша болоһон байна. 1886 оной февралиин эхеэр В. Харитонов болон тус бүлэгэй бусад гэшүүд тушаагдан хаагдаа бэлэй.

Аполлинарий Герасимов, Николай Андреев В. Харитоновой дүтын туһалагшад байгаа. Гэхэ зуура А. Герасимов совет киногой мэдээжэ ажал ябуулагша Сергей Герасимовай эсэгэ юм гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй ха.

А. Герасимов бүлэгэйнгөө үзэл бодолой залууршан байһан юм. Хүдэлмэришэдэй кружогуудай хүдэлмэриин түлөө, хилын саанаһаа нюуса зохёолнуудые асарха хэрэгэй түлөө харюусалгата үүргэ дүүргэдэг юм. Өөһэдынгөө бүлэг соо эгээл болбосоролтой ехэтэй, хараа шугамаа залан шууд баримталдаг социал-демократ байгаа.

Дотоодын хэрэгүүдэй министрэй захиралтын үндэһөөр Эрхүүгэй генерал-губернаторай канцеляри В. Харитонов Яхад руу сүлэгдэбэ гэжэ Яхадай губернаторто 1893 оной сентябриин 16-да мэдээсэһэн байна.

Энэ мэдээсэлдэ харюу болгон, 1894 оной февралиин 12-то Эрхүүгэй генерал-губернаторто Яхадай губернатор иигэжэ дуулгана: **«С-Петербургын студент байгша, захиргаанай сүлэгдэмэл Василий Харитонов Олёкминско системын Ленскэ нүхэсэлэй прискдэ 1893 оной сентябриин 20-до ерээд, бэшээшын тушаалда алба гаража байна гэжэ Яхадай областиин Олёкминско системын хубиин алтанай прискын горно исправник, 1893 оной декабриин 17-до эльгээгдэһэн мэдүүлгэ соогоо дуулгана (тэрэниие Якутскда байгша оной январиин 5-да абааб)».**

В. Харитоновой статейнэ списогшье бии. Тэрэнэй «гүрэнэй гэмтэ ябадал гаргаһан тухай гэмнэлгээр юстициин министрэй мэдүүлгэ хэхэдэ, полициин харууһан доро 5 жэл соо байхаарнь Баруун Сибирь руу захиргаанай сүлэлгэдэ эльгээхыень 1886 оной январиин 15-най үдэр император зүбшөөл үгөө һэн гэжэ тэрээн соо хэлэгдэнэ. Мүн сүлэлгэдэ байхадань болоһон нэгэ ушаршье дурсагдана. Сүлэгдэмэл 22 хүнтэй суг Харитонов Баруун Сибириин нэгэн нютагай засагаархидта эсэргүүсэжэ, Тобольскын губернскэ сүүдэй шиидхэбэреэр 6 һараар түрмэдэ тэрэ хаагдаһан байна.

Гэхэ зуура В. Харитоновой сүлэлгэдэ байһан ажабайдал тухай ехэ юумэ мэдэнэгүйбди. Тэрэ сүлэлгэдэ миин байгаагүй гэжэ элитэ.

НЭГЭ БАГА зузааншаг болоһон хоёрдохи хэрэгынь «Николай Андреевые, Айзик Магатые, Георгий Лавровые ба Аполлинарий Герасимовые захиргаанай гуримаар Зүүн Сибирь руу сүлэхэ тухай хэрэг» гэжэ нэрлэгдэнэ.

Эрхүүгэй генерал-губернаторта 1888 оной июниин 25-да Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын эльгээһэн нюуса зарлигаар энэ хэрэг эхилнэ. Юстициин министрэй элидхэһэнэй һүүлдэ дээрэ дурсагдагша бүхы дүрбэн нүхэдые захиргаанай сүлэлгэдэ 4 жэлээр Зүүн Сибирь руу эльгээхэ гэжэ император шиидхээ гэжэ тэрээн соо хэлэгдэнэ.

Андреев ба Лавров гэгшэд Эрхүүгэй губернидэ үлөөгдөө, Магат Яхадай область руу эльгээгдэ гэжэ Эрхүүгэй генерал-губернатор 1888 оной август һарада Эрхүү хотын губернаторто дуулгаһан байна. Тиихэдээ А. Магат үг гарбалаараа еврей һэн тула Колыма руу эльгээгдээ гээд тэмдэглэгдэнхэй. Н. Андреев ута наһатай байха заяагүй байшоо. Эрхүү хотын губернатор 1883 оной январиин 11-дэ Эрхүүгэй генерал-губернаторто мэдүүлгэ эльгээхэдээ, Эрхүүгэй түрмын больница соо халуун үбшэнһөө Николай Андреев 1888 оной декабриин 27-до наһа бараа гэжэ дуулгана.

Г. Лавров тухай гэбэл, тэрээн тушаа хэдэн бэшэг хэрэг соо бии. 1888 оной ноябриин 18-да Г. Лавровой аха, отставкада гараһан мичман Николай Лавров Эрхүүгэй генерал-губернаторто хандажа, дүү хүбүүем Эрхүү хотодо сүлэлгэеэ гарахыень зүбшөөгыт гэжэ гуйһан байна. Тиихэдэ нэн түрүүн дүү хүбүүндээ мүнгэ зөөреэр туһа хүргэхэ арга олгыт гэжэ мэдүүлээ һэн ха. Эдэ бэшэгүүдэй түгэсхэл гэбэл, Лавровые Эрхүү хотодо сүлэлгэдэ үлөөхэ гэһэн шиидхэбэри абтаһан байна.

Үшөө нэгэ бүлэг баримта документнүүдые хаража үзэебди. «Гүрэнэй гэмтэ ябадал гаргаһанайнгаа» түлөө полициин харууһан доро 3 жэл соо ажаһуухаар Томско губерниин Барнаул руу сүлэгдэһэн Софья Лазарева түрэлэйнь хүн, инженер-технолог Аполлинарий Герасимовай ажаһуудаг Красноярска округой Сухобудзинское гэжэ һуурин руу эльгээгыт гэһэн гуйлта үгөө гээд 1888 оной октябриин 14-дэ полициин департамент Эрхүүгэй генерал-губернаторай канцелярида дуулгаа ха. Тус документ соо полициин департамент Герасимовай маяг журамаар, Герасимовай ба Лазаревай түрэл гаралайнь холбоогоор һонирхоно. Тиин энэ асуудалаар хэдэн бэшэгүүд абтаһан байна. Жэшээлхэдэ, А. Герасимов тус асуудалаар Эрхүүгэй генерал-губернаторта мэдүүлгэ бариһан байна гэжэ элирнэ. Герасимов мүнөө «һайн журамтай», С. Лазарева түрэһэн эгэшэнь юм гэжэ генерал-губернаторта Енисейскын губернатор 1889 ондо бэшэнхэй. Дээрэ дурсагдагша асуудалаар Лазаревагай бариһан гуйлта хэрэг соо бии.

Енисейскын губернатор 1890 оной мартын 1-дэ Эрхүүгэй генерал-губернаторта иигэжэ хандаһан байна: **«Полициин харууһан доро байһан захиргаанай сүлэгдэмэл Герасимовай харгын мастерай уялгануудые дүүргэхэеэ Канска округой Новая Пойма гэжэ тосхондо нүүжэ ерэхыень зүбшөөхэ тухай зууршалгатайгаар Эрхүүгэй губерниин хилэһээ хото хүрэтэрхи почтово харгы захабаридаг техник Лапицкий намда хандаа.**

Сүлэлгынгөө эхилһэн сагһаа хойшо Герасимов бэеэ һайнаар абажа ябаха гээ ха. Харууһалга доро ажаһууха бэлзоройнь дүүрэхэһээ урид Канска округой Новая Пойма тосхондо ажаһуута, харгын мастераар техник Лапицкида ажалда орожо, тэрэнэй харууһалга доро ябаха гэһэн эрхэтэйгээр дурсагдагша гуйлтые би зүбшөөгөөб». Тиигэжэ Герасимов шэнэ нютаг руу зөөһэн юм.

А. Герасимов тухай һонирхолтой үшөө нэгэ документ хараябди. Енисейскын губернатор 1890 оной майн 8-да генерал-губернаторта иигэжэ дуулгаһан байна: **«Харууһан доро байһан Юлия Эстровичтой айл бүлэ болоходонь, Красноярска округой Малый Кемчуг тосхон руу суугтань эльгээхыень зууршалжа, захиргаанай сүлэгдэмэл Аполлинарий Герасимовай танай нэрэ дээрэ үгтэһэн гуйлтые энэ дуулганаб. Хэрэг соо Герасимовай гуйлта бии. 1890 оной майн 2-то айл бүлэ болоо гэжэ мэдээбди. Айл бүлэ болоһон тухайнь метрическэ номһоо буулгабари бии.**

Барилгын ба харгын частьнуудай эрхилэгшын хэрэг ябуулагша иимэ справка бэшэһэн байна: «Барилгын ба харгын частьнуудай эрхилэгшын хэһэн мэдүүлгэтэй зохилдуулан, инженер-технолог Аполлинарий Герасимовай полициин харууһалга доро байһан болзоро байгша оной июниин 8-да дүүрэхэдэ, Енисейскэ губерниһээ Нижнеудинска округой Куйтун-Зима гэжэ участок ошожо, харгын албанай хуулита ажалые даагшаар хүдэлхыень Эрхүүгэй генерал-губернатор майн 4-дэ 746-дахи номерой захиралтаар тэрээндэ зүбшөөгөө».

А. Герасимов һамгантаяа суг Оренбург хүдөө ажаһуухаяа эльгээгдээ һэн. Тэндэ 1909 ондо гэнтын аюулай ушараар тэрэ наһа бараһан байна.

Дурсагдагша хоёр хэрэгһээ бага юумэ мэдэжэ абабабди. Сүлэгдэмэл революционернүүдэй ажабайдал тухай мэдээнүүд бага багаар сугларна. Архивууд соохи шэнэ мэдээнүүдые, 1880-дахи онууд тухай дурсалгануудые үшөөл бэдэрхэ хэрэгтэй. Гол шухалань гэхэдэ, тус статья соо дурсагдаһан документнүүд урдань мэдэгдээгүй байһан тула мүнөө түрүүшынхиеэ олонитэдэ дурадхагдаба гээшэ.

Э. ТАГАРОВ,
Эрхүүгэй арадай ажахын институдай доцент, түүхын эрдэмэй кандидат.

Спорт — Спорт — Спорт — Спорт — Спорт — Спорт

ҺҮҮЛШЫН ХАРАЛГА

Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар Буряадай АССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн һаяхан Спортын байшан соо болобо. Спортын хэдэн бүлгэмүүдэй болон клубуудай 100 гаран барилдаашад хабаадаһан байгаа.

Сэхыень хэлэхэдэ, энэ хадаа манай барилдаашадта дүрэ буляалдалгын барилдаагаар СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө июниин 14—17-до Улаан-Үдэ хотодо үнгэргэгдэхэеэ байһан 46-дахи мүрысөөнэй урда тээхи һүүлшын харалга болобо.

Нёдондо жэлэй дүнгүүдээр, мүн байгша оной шэлэн абалгын наадануудай дүнгүүдээр манай республикын суглуулагдамал командаһаа дэлхэйн чемпион, СССР-эй спортын габьяата мастер Борис Будаев, уласхоорондын классай спортын мастер Сергей Замбалов, спортын мастернууд Андрей Матюнов, Доржо Халтанов, Түмэн Жаргалов, Василий Миланханов, Виктор Монсонов, Александр Бардаханов, Игорь Тютрин гэгшэд Совет ороной түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ хабаадаха эрхэдэ хүртэнхэй.

Ушар иимэһээ зарим шэгнүүрнүүдтэ энэ мүрысөөн шэлэн абалгын шэнжэтэй байгаа гэхэдэ алдуу болохогүй.

48 килограмм. Манай республикын суглуулагдамал командын хэдэн гэшүүдэй үгы байһан дээрэһээ энэ шэгнүүртэ гол түлэб залуушуул хабаяа туршаба. Улаан-Үдын 24-дэхи СПТУ-гай һурагша Игорь Цыденов эдэбхитэй һайнаар барилдажа, Марсель Ильясов, Жаргал Гонгоров гэгшэдые шүүгээд, түрүүшынхеэ Буряадай АССР-эй чемпион болоо.

Удаадахи шэгнүүртэ суглараһан 12 барилдаашад соонһоо табаниинь спортын мастернууд байгаа. Эгээл тиимэһээ эдэнэр лэ түгэсхэлэй нааданда хабаяа туршаба. Тэмсэлэй охиие дабажа шадангүй, Доржо Халтанов, Бата Цырендашиев гэгшэд харагшадай һандали дээрэ һуурияа эзэлхэ баатай болоо һэн. Оронгын дунда һургуули дүүргээд, сэрэгэй алба хэжэ байһан Дэлгэр Базаржапов һаяшаг СССР-эй спортын мастерай норматив дүүргээ бэлэй. Энээгээрээ урмашаһан эдир хүбүүн онсо өөрын арга дүрэтэй, бар хүсэтэй барилдаашан болоно ябаһанаа харуулба. Тиигэжэ түрүүлэн Түмэн Жаргаловые «бүдэрүүлээд», һүүлшын уулзалгада Улаан-Үдын 2-дохи интернат һургуулиин багша-тренер Владимир Пильчиновтэй тулалдахадаа, 5:8 тоотойгоор шүүгдэжэ ябаа. Үшөө хоёр уридшалан һануулгатай һэн. Эгээл энэ үедэ Дэлгэр нүхэрөө ташаалдин хаяжа толотомо илалта туйлаба. Т. Жаргалов — хоёрдохи, В. Пильчинов гурбадахи һууринуудые эзэлһэн байха юм.

57 килограмм. Нёдондо жэл Зүүн Сибириин технологическа институт дүүргээд, профсоюзуудай спортын бүлгэмдэ тренерээр хүдэлжэ захалһан Сергей Замбалов урданайнгаа түхэл хэмдэ орожо байна хэбэртэй. Дэлхэйн Кубогта хүртэгшэ, уласхоорондын классай спортын мастер С. Замбалов бүхы уулзалгануудтаа шүүжэ, түрүү һуури эзэлээ. А. Батуев, Д. Гармаев гэгшэд хүндэлэлэй табсангай удаадахи шатануудта гараба. Теэд спортын мастернууд А. Пестерев, Ю. Сандаков гэгшэдэй хабаадаа һаань, хибэс дээрэ тэмсэл улам шангадаха байгаа бшуу.

Авиационно заводой слесарь, спортын мастер Александр Бардаханов ороной чемпионадта хабаадаха зорилготойгоор тусхай графигай ёһоор һорилго хэжэ байна. Ушар иимэһээ 62 килограммай шэгнүүртэ Борис Будаевай дүү Владимиртай тэнсэжэ барилдаха хүн олдобогүй. Багшанарай институдай студентнэр Гавриил Дабаев, Радна-Цырен Рабжуев гэгшэд удаадахи шатын дипломуудаар шагнагдаа.

68 килограмм. «Динамо» бүлгэмэй түлөөлэгшэ, багшанарай институдай студент, спортын мастер Гомбо Шагдуржапов бүхы уулзалгануудаа һэримжэтэй хёрхоор, болгоомжотой наринаар үнгэргэжэ, түгэсхэлэй мүрысөөндэ Валерий Шагжитаров (БГПИ), Александр Плешаков (ВСТИ) гэгшэдые шүүгээд, чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэбэ.

Удаадахи шэгнүүртэ аяар 19 хүн сугларһан байгаа. Дүхэригһөө дүхэригтэ һагшагда һагшагдаһаар эгээл һайн һорилго бэлэдхэлтэйнүүдынь үлэбэ. Эдэмнай хэд бэ гэхэдэ, «Динамо» бүлгэмһөө Юрий Майдарханов, технологическа институдһаа Матвей Илюхинов, Улаан-Үдын гарнизонһоо Баатар Будаев гэгшэд болоно. Тэдэнэр хоорондоо уулзахадаа, нэгэ-нэгэ дахин шүүгдэһэн байгаа. Түгэсхэлэй уулзалга илангаяа һонирхолтой, шанга тэмсэлдэ үнгэрбэ. Майдарханов Илюхинов хоёрой уулзалга табан минутын туршада хэндэньшье булюу байдал олгобогүй: 1:1 тоо табло дээрэ яларба. Ушар иимэһээ мүрысөөн хэн нэгэнэйнь түрүүшын балл абатар үргэлжэлүүлэгдэхэ болобо. Тэнсүү шанга тулалдаан арбаад минута үргэлжэлжэ, түймэр сарагша Ю. Майдарханов нүгөөдэеэ арга дүрэдөө оруулжа, илалта туйлаа. Гэбэшье Борис Будаевай одхон дүү хүбүүн — Улаан-Үдын гарнизондо алба хэжэ байһан 19-тэй спортын мастерта кандидат Баатар Будаевые онсолон тэмдэглэхэ дуран хүрэнэ. Тэрэ бар хүсэтэйһөө гадна, онсо өөрын арга дүрэтэй байһанаа харуулжа, бронзо медаляар шагнагдаа. Энэнь ехэ ерээдүйтэй залуу барилдаашанай түрүүшын амжалта гээшэ.

Бусад шэгнүүрнүүдтэ спортын мастернууд Гонгор Дугаров («Трудовые резервы»), Андриян Анганов (Улаан-Үдын гарнизон), Александр Монзоев (профсоюзуудай спортын бүлгэм), Игорь Тютрин («Динамо») гэгшэд эрхимлэжэ гараба.

Мүрысөөнэй түгэсхэлдэ элитэ ехэ тренернүүд болон мэргэжэлтэдтэй уулзажа хөөрэлдэбэбди. Забайкалиин сэрэгэй округой ахалагша тренер, СССР-эй габьяата тренер Г. Н. Махутов мүрысөөнэй дүнгүүдые иигэжэ сэгсэлбэ:

— Энэ мүрысөөндэ залуушуул һайн талаяа харуулаа. Нэн түрүүн эндэ Дэлгэр Базаржапов, Гавриил Дабаев, Баатар Будаев болон бусадые онсолон тэмдэглэхэ шухала. Саашадаа зүб мүрөөр һорилго хэбэл, ехэ спортдо гараха аргатай. Гэхэтэй хамта энэ мүрысөөн дутуу дунданудые элирүүлээ. Ушарынь гэбэл, СССР-эй чемпионадай урда тээхэнэ болоһон энэ шэлэн абалгын мүрысөөндэ онсо шалгарма, «ялас» гэмэ бэлиг шадабаритай хүбүүд хомор байна.

Ресспорткомитедэй дэргэдэхи Спортын мэргэжэл дээшэлүүлхэ һургуулиин (ШВСМ) ахалагша тренер, уласхоорондын классай спортын мастер М. С. Цыдыпов иигэжэ хөөрэбэ:

— Мүрысөөн яһала һайнаар үнгэрөө. Зүгөөр бидэ, тренернүүд, энээгээр һанаагаа амарха ёһогүйбди. Илангаяа һүүлэй жэлнүүдтэ хүндэшэг ба хүндэ шэгнүүрнүүдтэ бэлигтэй бэрхэ хүбүүд үсөөн болоо. Энэ асуудалые шиидхэжэ шадаагүй һаа, суглуулагдамал командаараа бүхэроссин, бүхэсоюзна мүрысөөнүүдтэ хэзээдэшье амжалта туйлажа шадахагүйбди...

Б.-М. ЖИГЖИТОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: барилдаанай үе; **Г. Шагдуржапов.**
В. ПЛУТТЫН фото.

Спорт

СОКТО НАМЖИЛОВ—ЧЕМПИОН

Республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө шатар наадан дүүрэжэ, эрхимлэгшэдээ тодоруулба. Эндэ спортын мастерта кандидат Согто Намжилов һайн бэлэдхэлтэй шатаршан байһанаа үшөө дахин гэршэлбэ. Тэрэ 11 уулзалгаһаа 10 очко абажа, республикын чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэбэ.

Спортын мастерта нүгөөдэ **кандидат Эдуард Халудоровай наадахые хэдэн жэлэй туршада адаглан харадаг, шэнжэлгэ хэдэг гээшэбди. Нүхэр Халудоров наадандаа ехэ бодомжолжо, һайн ябадал хэхэ гэжэ оролдодог, эрмэлзэдэгшье. Гэхэтэй хамта, һүүлшын наадануудай нэгэндэ Игорь Брылевтой уулзахадаа наадаха сагаа баража, шүүгдэхэ баатай болоо бэлэй. Тиибэ, яабашье, дүн хамта 8 очко абажа, хоёрдохи һуури эзэлһэн байба. Мүн республикын хэдэн удаа чемпион болоһон Игорь Брылев** һүүлэй хэдэн жэлэй туршада һанаһанда хүрэнэгүй. Тэрэ наадаяа һайнаар эхилбэшье, саашадаа алдуу гаргадаг, бодонуудаа, хүбүүдээ харангүй алдажархидаг болоһониинь харамтай юм. Мүнөө үнгэрһэн нааданда арай шамай гурбадахи һуури эзэлжэ гараа гээшэ. Зүгөөр нааданда һайн бэлэдхэлтэй олон шатаршадай сугларһан байгаа һаа, энэ хоёр сохом лэ хойгуур лэ һууринуудые эзэлжэ магадгүй һэн.

Түрүүшынгээ тэмдэглэл соо нааданда залуушуул олоор хабаадуулагдаа гэжэ мэдээсээ һэмди. Харин эдэнэр хэр зэргэ наадажа гараа хаб гэһэн асуудал уншагшадые һонирхуулна ёһотой. Тэдэнэй дунда Владимир Капитонов уулзалга бүхэндөө һаналаа табижа, ухаамгайгаар наадаа һаа, эрхимүүдэй тоодо оролсожо, спортын мастерта кандидадай норматив дүүргэхэ аргатай байһан юм. Зүгөөр нааданай гурим, журам эбдэжэ, тэрэ иимэ хүндэдэ хүртэжэ шадабагүй.

Нааданай дүн гаргажа үзэхэдэ, залуушуул мүрысөөнэй таблицада дундуурхи һууринуудые эзэлжэ гараа. Эндэ Ивалгын гидромелиоративна техникумэй һурагша Чингис Бальжиев бэлэдхэл һайнтай, хүшэр хүндэ байдалһаа ноёнгоо талые хамгаалха талаар яһала һүбэлгэн бэрхээр наададаг байһанаа харуулжа шадаа. Гансал мүрысөөндэ түрүүшынхиеэ хабаадаһан дээрэһээ, дүршэлтэй шатаршадай мэхэ гоходо орожо, 6 очкотойгоор, 8-дахи һуури эзэлхэ баатай болсо. Энэнь яһала эрхим амжалта гээшэ. Мүн эрэшүүлтэй ана мана тулалдаһан Анастасия Агафонова юһэдэхи һуури эзэлбэ.

Бусад шатаршад соонһоо Владимир Дашикимаев һанаһанда хүрэжэ наадабагүй. Тэрэ урдандаа һонирхолтой, һайн ябадалнуудые хэдэг, ухаан бодолоор баян шатаршан байһан юм. Харин мүнөө биража наадаагүй бшуу. Мүн Михаил Леонов баһал муугаар наадажа, арай шамай 10—11-дэхи һуури эзэлбэ.

Республикын чемпион болоһон Согто Намжилов улаан торгон лентээр, республикын Физкультура болон спортын Гүрэнэй комитедэй үнэтэ бэлэгээр шагнагдаба.

Л. ГАРМАЕВА,
мүрысөөнэй судья.

ШАТАРАЙ ҺОНИН

Лонинэй орденто локомотив-вагон заһабарилгын заводой спортын клуб соо шатараар түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн эхилэнхэй. Советскэ Союзай Герой И. А. Вакаринай дурасхаалай шанда хүртэхын түлөө эхилһэн энэ нааданда хабаадагшад гурбан бүлэг боложо хубаарһан байгаа.

Нэгэдэхи бүлэгтэ наадагшадай дунда спортын зургаан мастер, нэгэдэхи разрядтай олон шатаршад сугларһан байна. Дүрбэн нааданай удаа Владимир Капитонов 3,5 очкотой түрүүлбэ. Эндэ Капитонов Валерий Залкинд, Анатолий Раднаев, Анатолий Рушаков гэгшэдые шүүһэн, Александр ахатаяа тэнсэһэн байба.

• • •

Зүүн Сибириин технологическа институдай шатарай клуб соо һонин мүрысөөн боложо дүүрэбэ. Нааданда институдай 34 багша, эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ хабаадаһан байгаа. Эдэнэр Швейцариин гуримаар 7 уулзалга үнгэргэхэ байһан юм. «Драйвер» кооператив 500 түхэригэй шан тогтооһон юм. Тиигэжэ шатаршад 30 минутын туршада наадаха гэжэ хэлсээ ха. Эндэ багшанар В. Е. Соктоев, Л. А. Гармаев хоёр бусадһаа олон очко абаһан байба. Тиин эдэ хоёр хоорондоо наадажа, эрхимлэгшээ тодоруулха байба. Гушаад минутын туршада наадаһан эдэ хоёр уулзалгаяа тэнсэлгээр дүүргэжэ, тус тустаа 80 түхэригэй шанда хүртэһэн байна.

• • •

Ашхабад хотодо эхилһэн уласхоорондын наадан дүүрэбэ. Мүрысөөндэ Румыниин, Чехословакиин, Польшын, СССР-эй 70 хүбүүд, басагадай суглуулагдамал командунууд хабаадаа юм. СССР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдаһан манай республикын Саян Раднаев, Иннокентий Попов, Дарима Будаева, Оюна Лобсанова гэгшэд хабаадаһан байгаа. Манай республикаһаа ехэ нааданда хабаадаһан Раднаев — 6, Оюна Лобсанова — 5,5, Дарима Будаева, Иннокентий Попов 5 очко абажа, СССР-эй спортын мастерта кандидадай норматив дүүргэбэ.

• • •

Кызыл хотодо Ази түбиин шатаршадай дунда фестиваль үнгэргэгдэбэ. Мүрысөөндэ хабаадаһан манай республикын командын гэшүүд Эдуард Халудоров, Михаил Леонов, Светлана Жеребцова гэгшэд шалгаржа, нэгэдэхи шанда хүртэбэ.

Эдэнэрэй дунда өөр хоорондоо түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэһэн нааданда Эдуард Халудоров 8 очко абажа, гурбадахи һуури эзэлхэдээ 180 түхэриг мүнгэн шанда хүртэбэ. Светлана Жеребцова 5, Михаил Леонов 6 очко абажа, удаадахи һууринуудые эзэлбэ.

Л. КОРОЛЕВА.

Кино, театрнуудта

РУССКИЙ ТЕАТР ДРАМЫ
Гастроли в СССР Дарханского молодежного музыкального театра МНР. Шоу-концерт ансамбля «ЗАЛУУС» (Юность) — в 19-30.
«ДРУЖБА»
ОСТРОВ СОКРОВИЩ — в 10, БЕЗ ЕДИНОЙ УЛИКИ — в 18-20, МОЙ МУЖ—ИНОПЛАНЕТЯНИН — в 11-40, 13-20, 15, 16-40, 20-10, 21-50.
«ПРОГРЕСС»
Красный зал — РОДНОЙ РЕБЕНОК (2 серии)— в 9-40, 12-30, 15-20, 18-10, 20 50.
Зеленый зал — ПОД ПРИНУЖДЕНИЕМ — в 9-30, 11-30, 13-30, 15-30, 17-30, 19-30, 21-30.
«РОДИНА»
ОФИЦЕР С РОЗОЙ — в 14, 20, БЕЗ ЕДИНОЙ УЛИКИ — в 10, 12, 16, 18-10, 21-50.
«ОКТЯБРЬ»
ЭТО БЫЛО У МОРЯ — в 9-40, 14, СЕМЬЯ (2 серии)— в 11-20, 15-30, 18-10, 20-30.
«ЭРДЭМ»
ЧЕРНЫЕ СТУПНИ—в 9-40, 14-20, ГРУЗ «300»— в 11-20, 12-50, ГУ—ГА (2 серии)— в 16, 18-20, 20-40.
«ВОСТОК»
КНЯЗЬ УДАЧА АНДРЕЕВИЧ — в 15-30, КРИМИНАЛЬНЫЙ КВАРТЕТ — в 17, 19, 21.
«БАЙКАЛ»
О ЛЮБВИ ГОВОРИТЬ НЕ БУДЕМ — в 18-30, 20-30.
«АРШАН»
СИЛЬНЫЕ ДУХОМ — в 18-30, 21.

БАЙГАЛ ДЭЭРЭ ГАЗАР ХҮДЭЛБЭ

УЛААН-УДЭ. (ТАСС). Майн 20-до Москвагай сагаар 17 час 42 минутада Байгал нуурай оршондо газар хүдэлбэ. Тэрэнэй голдонь Рихтерэй шкалагай ёһоор 5 балл хүсэтэйгөөр газар хүдэлөө.

Буряадай АССР-эй ниислэл хотодо—4, Эрхүүдэ—3, Шэтэдэ 2—3 балл хүсэтэйгөөр газар дорьбоо.

Һандарал, хохидолнууд үгы.

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Президент М. С. Горбачевой арендна болон кооперативна коллективүүдэй гэшүүдтэй уулзаһан тухай ТАСС-эй мэдээсэл номерой нэгэдэхи хуудаһанда барлагдаба.

РСФСР-эй Арадай депутадуудай нэгэдэхи съезд богон СССР-эй Верховно Соведэй гурбадахи сесси дээрэһээ ТАСС-ай корреспондентнүүдэй тоосоон номерто үгтэбэ.

«Сошордомо дохёо» гэһэн ниитэ гаршаг доро республикын ой тайгада боложо байһан түймэр тухай хөөрэһэн мэдээсэл номерто тунхаглагдаба.

«Лэнэ мүрэнһөө Хани хүрэтэр» гэһэн А. Кривойн статья.

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА
МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35—Мультфильм. 9.55—«Семья Зитаровэ»—6 серитэй уран һайханай фильм, 2-дохи, 3-дахи сери. 12.10—РСФСР-эй Гүрэнэй духовой оркестр наадаха. 12.30—«Аяншалагшадай клуб». 13.30—Время. 16.45—«Компьютертэй харилсалга». 17.30—Хүүгэдтэ зорюулагдаһан дамжуулга. 18.30—«Алма-Ата—Хироскма» гэһэн теле-хүүргэ. «Дэлхэйн һунгагшад ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые буруушаана». 19.30—Время. 20.00—«Харгын аюулгүй байдалые сахиха». 20.30—«Дипломатическа бэшэ хөөрэлдөөн». Сенатор Эдвард Кеннеди дамжуулгада хабаадаха (США). 20.50—«Семья Зитаровэ»—6 серитэй уран һайханай фильм, 2-дохи сери. 22.00—Время. 22.30—Мэдээсэлнүүд, соносхолнууд. 22.35—«Мини Чайковский». М. И. Прудкин хөөрэнэ. 23.20—Компьютер «Номгон Донние» уншана. 23.40—«Вечерняя Москва» газетын «Хүгжэмтэ марафондо» илагшадай парад». 01.10—Шэнэ һонин.

ХОЕРДОХИ ПРОГРАММА
МОСКВА. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.15—«Марс тээшэ ута зам». 9.35, 10.35—Байгаали шэнжэлгэ, 3-дахи класс. 10.05, 11.05—Немец хэлэн. 11.35, 12.35—Физикэ. 7-дохи класс. 12.05—Эрэшүүлэй воскресениин амаралта. 14.05—«Обретешь в бою» —уран һайханай фильм. 3-дахи сери. УЛААН-УДЭ. 17.20—«Хүбүүд-басагад». 18.10—КПСС-эй XXVIII съездые угтуулан (буряадаар). 18.50—Байгал. 19.10—«Байгал —бултанаймнай баялиг». 19.55—Соносхолнууд МОСКВА. 20.00—РСФСР-эй Арадай депутадуудай съезд.

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23.

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-56-23; промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-63-86; 2-64-26; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-99, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79, п. Агинское—3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана республи канской типографией Госко издата Бурятской АССР. Ди ректор 2-40-45. Н-03495.